

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Andra kammaren.

Nr 24.

Tisdagen den 9 april.

Kl. 2. e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:

Protokoll hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 8 april 1929.

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Örebro län insänts en den 5 april 1929 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll att, sedan godsägaren Petrus Ödström blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Örebro läns valkrets för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 januari 1929, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 87 § av lagen om val till riksdagen redaktören Elof Ljunggren, Örebro, blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1933.

Vid den granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till kammaren.

I ämbetet:

Erik M. Kellberg.

Jämte det protokollet lades till handlingarna förklarade kammaren herr *Ljunggren* behörig till riksdagsmannakallets utövande.

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr *Ljunggren* denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 2.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 418 av herr *Hansson* i Stockholm; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 419 av herr *Hansson* i Stockholm;

nr 420 och 421 av herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl.;

nr 422 av herr *Larsson* i Västerås; och

nr 423 av herr *Pehrsson* i Göteborg.

Andra kammarens protokoll 1929. Nr 24.

§ 3.

Vidare föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, bevillningsutskottets memorial nr 12 samt första lagutskottets utlåtanden nr 16—19 och memorial nr 20.

§ 4.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 4, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Sedan herr andre vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att statsutskottets utlåtande nr 4 måtte få föredragas på det sätt, att endast de olika punkternas nummer och kantrubriker uppläsas, därest icke någon av kammarens ledamöter påkallar annat föredragningsätt.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6, angående anslaget till rekryteringskostnader.

Ang.
anslaget till
rekryterings-
kostnader.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 8 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till rekryteringskostnader, nu 180,000 kronor, med 27,000 kronor till 153,000 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Öhman**: Herr talman! I anslutning till det kommunistiska partiets principiella inställning till det borgerliga militärväsendet och dess uppgifter överhuvud taget och med hänsyn till de synpunkter, som i denna fråga framfördes av de kommunistiska talarna uti lördagens debatt i militärfrågan, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å föreliggande utlåtande och inlägger däri principiellt avslagsyrkande beträffande varje anslag, som avser materialanskaffning och förstärkning av den borgerliga militära organisationen. Jag yrkar avslag på den föreliggande punkten.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag hade svårt att hit höra det yrkande, som framställdes, men jag tyckte mig uppfatta, att avstyrkandet gällde hela utlåtandet. Var det så? Jag anhåller emellertid, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 7—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13, angående anslaget till de värnpliktigas avlöning.

Under punkten 17 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att minska ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 3,085,000 kronor, med 145,000 kronor till 2,940,000 kronor.

*Ang. de
värnpliktigas
avlöning.*

Uti två likalydande motioner, nämligen nr 25 inom första kammaren av herr *Thorén* och nr 37 inom andra kammaren av herr *Björnberg* hade föreslagits, att riksdagen ville besluta, att värnpliktig, som hade att fullgöra längre tjänstgöring än 225 dagar, skulle för överskjutande tid åtnjuta 2 kronor om dagen.

Vidare hade uti en av herr *Öhman m. fl.* inom andra kammaren väckt motion, nr 248, yrkats, att riksdagen måtte besluta, att värnpliktig skulle under tjänstgöringstiden erhålla ett penningbidrag av 1 krona per dag vid tjänstgöring på förlägningsorten och en krona och femtio öre vid tjänstgöring i fält och till sjöss, samt att dessutom till värnpliktig, som vore familjeförsörjare eller på annat sätt försörjningspliktig, skulle utgå familjebidrag till icke självförsörjande hustru eller av den värnpliktige beroende föräldrar med, per dag räknat:

i ortsgrupp I 2 kronor 35 öre; i ortsgrupp II 2 kronor 70 öre; i ortsgrupp III 3 kronor 5 öre; i ortsgrupp IV 3 kronor 40 öre; i ortsgrupp V 3 kronor 75 öre, samt för varje barn eller annan person, vilken den värnpliktige har att försörja: i ortsgrupp I 50 öre; i ortsgrupp II 60 öre; i ortsgrupp III 70 öre; i ortsgrupp IV 80 öre; i ortsgrupp V 90 öre.

Med förmälan att utskottet komme att i nästföljande punkt upptaga det i sistnämnda motion framställda förslaget om ändring i grunderna för familjebidrag till vissa värnpliktiga, hemställde utskottet, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 25 och II: 37 ävensom å motionen II: 248, i vad den avsåge förevarande anslag, minska ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 3,085,000 kronor, med 320,000 kronor till 2,765,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herrar *Widell, Bergqvist*, andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson, Dahl, Hammar skjöld*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 25 och II: 37 ävensom å motionen II: 248, i vad den avsåge förevarande anslag, minska ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 3,085,000 kronor, med 145,000 kronor till 2,940,000 kronor; samt

av herr *Olsson* i Kullenbergstorp.

Punkten föredrogs. Därefter anförde:

Herr Holmgren: Herr talman! Statsutskottets utlåtande över fjärde huvudtiteln föreligger i år uti ett sådant skick, att tvivelsutan mången av kammarrens ledamöter, när han ögnar igenom betänkandet, måste göra sig den frågan, om icke många av de meningsskiljaktigheter, som här kommit till synes, skulle kunnat utjämnas med något tillmötesgående från ömse sidor. Jag kan svara, att ett sådant tillmötesgående har visats av alla parter icke blott under den förberedande handläggningen utav statsverkspropositionen på statsutskottets första avdelning utan även i utskottsplenum. Anledningen till att allt fortfarande så många punkter kvarstå, där meningsskiljaktigheter kommit till

Ang. de
värnpliktigas
avlöning.
(Forts.)

uttryck, är den, att högermännen även i år hyst den uppfattning om försvarsväsendets behov av anslag som vi hade i fjol, under det att socialdemokraterna flyttat sig så långt åt sidan, att den redan förut oss emellan existerande klyftan blivit så vid, att den på många punkter icke kunnat överbryggas.

I övrigt äro många av de punkter, där meningsskiljaktigheter kommit till synes, av den principiella beskaffenhet, att de svårligen kunna undandragas diskussion i kammaren. Det är ju helt naturligt, att vi högermän, som på det bestämdaste motsatte oss 1925 års beslut, icke kunna ha någon som helst respekt för detta beslut. — Herr Hamrin må säga vad han vill om faran av ett sådant uttalande. För min del håller jag före, att försvaret mest vinner på, att var och en kan utan tvekan yttra sin mening och sin kritik av det bestående försvaret.

Om emellertid fjärde huvudtiteln och dess utskottsbehandling skulle ha återspeglat vad Sveriges höger anser i försvarsfrågan, skulle naturligtvis både huvudtiteln och utskottsutlåtandet sett ut på ett helt annat sätt, än det för närvarande gör. Då nu vår ståndpunkt här, såsom det tycks, innefattar en viss hänsyn till 1925 års beslut, så får icke detta, såsom jag nämnde, tolkas så, som om vi hade någon respekt för detta beslut, och anledningen härtill är uteslutande den, att statsverkspropositionen och utskottsbetänkandet över denna ju icke gärna kunna anses som instrument för bedrivande av idépolitik, utan att de fastmer äro ett den praktiska politikens redskap. Vi äro sålunda hänvisade till att hålla våra anslagskrav inom det parlamentariskt framkomligas ram.

Med hänsyn till den andakt, med vilken de om 1925 års beslut fullkomligt eniga vänsterpartierna hittills ha betraktat detta beslut, så ha ju vi också varit hänvisade till att hålla oss inom vad som ansetts utgöra 1925 års besluts ram. De meningsskiljaktigheter, som sålunda nu kvarstå i statsutskottets betänkande, äro därför att hänföra till olika tolkningar utav 1925 års beslut, åtminstone för så vitt angår de punkter, där högern och de frisinna stannat i olika mening. Jag säger »högern och de frisinna stannat i olika mening», därför att socialdemokraterna ju ha löpt ifrån 1925 års beslut och nu flyttat sina tålpinnar så långt åt sidan, att vi inte längre kunnat mötas inom ramen för 1925 års beslut.

Detta 1925 års beslut är således nu för en stor del av socialdemokraterna att betrakta som en för länge sedan passerad etapp på vägen mot den fullständiga avrustningen, alltså såsom kanske en till hälften bortglömd episod i deras växlingsrika liv. Utav allt vad som sades och gjordes från frisinna håll år 1925 fick jag för min del det bestämda intrycket, att man visserligen önskade ett till sin omfattning starkt beskuret försvar men likvisst ett försvar, som inom den sålunda starkt beskurna ramen skulle vara effektivt. Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att vår i allmänhet icke alltför martialiskt lagde förste vice talman år 1925 stod beredd att med varm hand skänka vårt land en armé, visserligen liten men dock försedd med alla moderna bekvämligheter i fråga om teknisk utrustning.

Nu var ju visserligen en av förutsättningarna för 1925 års beslut en önskan att starkt beskära kostnaderna för försvaret, men så vitt jag kan finna, avsåg man på frisinna håll icke att gå längre, än att man fick ett enligt vederbörandes mening *gott* försvar. En sådan uppfattning synes mig förutsätta, att därest den beslutade effektiviteten icke kan ernås för de medel, som beräknats vara tillräckliga, man också skulle vara beredd att nu bevilja de anslag, som äro erforderliga för att hålla effektiviteten uppe. Jag har så mycket större anledning att på det sättet tolka 1925 års beslut, som herr Rosén under sin försvarsministertid tydligt ådagalade, att han anlade de synpunkterna på frågan. Jag vill erinra om, att vi i fjol, eller om det var i förfjol, hade ett par anslag till kustartilleriet, där herr Rosén begärde och erhöll ökade anslag, där-

för att man icke kunnat upprätthålla den effektivitet av 1925 års beslut, som man avsett med dittills utgående anslag. Därför räknades anslaget upp, och riksdagen beviljade detsamma. Det är i år åtskilliga punkter under fjärde huvudtiteln, där jag icke kan finna annat än att de frisinnade gjort avsteg från de principer, som jag nyss tillåtit mig skissera upp såsom varande de frisinnades ståndpunkt från år 1925.

*Ang. de
värnpliktiga
avlöning.
Forts.*

I lördags gav ju herr Ekman ett uttryck för sin ståndpunkt uti försvarsfrågan, men jag måste säga, att jag för min del icke fick full klarhet i frågorna, huruvida det är organisationen och effektiviteten, som äro det centrala, eller om det är kostnadsramen. Det vill med andra ord säga kostnadsramen, såsom herr Hallén uttryckte sig, stavat med stort K. Visserligen klarnade min uppfattning om de frisinnades ståndpunkt betydligt i lördags, men den är icke så klar som önskligt vore. Jag förstår mycket väl, att det innebär synnerligen stora svårigheter för partichefen, herr Ekman, att göra något uttalande överhuvud taget i en fråga, där hans parti står så splittrat som det gör i försvarsfrågan, alltifrån herr Wikströms ståndpunkt till herr Ekmans egen. Men de frisinnade måste å andra sidan litet tänka på de svårigheter vi ha, som kämpa för att bereda försvaret de anslag, vi anse erforderliga, vilka svårigheter vi ha, när vi icke äro på det klara med de frisinnades ståndpunkt i dessa frågor. Vi äro ju hänvisade till att hålla oss inom den ram, 1925 års beslut uppdragit, därför att vi annars komma utanför det parlamentariskt möjliga. När vi nu gång på gång mötas av överraskningar från de frisinnades sida, när vi tro, att vi gå uti 1925 års fotspår, är det självklart, att en sådan överraskning förr eller senare måste inge oss den känslan — med rätt eller orätt — att de anslagsbelopp, som här voterats till vårt försvär, i många fall kunna vara beroende på en tillfällig lynnesstämning hos de frisinnade. Bara möjligheten att dessa känslor kunna vinna insteg hos oss måste vara synnerligen ägnat att försvåra det goda och lojala samarbete, som vi alla skulle önska i denna fråga. Jag fick, såsom jag nämnde, för min del icke fullt klart för mig: är det effektiviteten av organisationen eller är det kostnadsramen, som vi ha att hålla oss till? Är det effektiviteten inom organisationen, så följer ju därmed också, att man skulle vara beredd att ge de anslag, som äro erforderliga för att hålla effektiviteten uppe. Är det däremot kostnadsramen, skulle en logisk konsekvens av de frisinnades hållning på den punkten vara, att man skulle önska ytterligare beskära den organisatoriska ramen för att därigenom frigöra de medel, som äro erforderliga för att hålla effektiviteten uppe.

På den punkt, där vi nu för tillfället tvista, synes det mig uppenbart, att de frisinnade nu intaga en annan ståndpunkt än 1925. När 1925 års riksdag utnämde övningstiden för de olika kategorierna värnpliktiga, som äro inskrivna för linjetjänst, var förutsättningen tydligt och klart den, att handräckningstjänsten skulle utföras av ersättningsreserven ävensom av sådana värnpliktiga, uttagna till linjetjänst, som efter inryckningen hade befunnits icke vidare lämpligen böra utbildas, under det att hela den övriga mängden av till linjetjänst uttagna värnpliktiga skulle vara helt och fullt disponibel för utbildning.

När riksdagen fattade detta, som jag finner riktiga och kloka beslut, var riksdagen utan tvivel påverkad av de många anmärkningar mot övningstidens utnyttjande, som icke minst i riksdagen gång på gång tagit sig uttryck. Man resonerade som så, att om bara de till utbildning inkallade värnpliktiga bleve befriade från handräckningstjänst, kunde man utan vidare avkorta övningstiden väsentligt. Och så förklarade man, att denna handräckning skulle överflyttas på ersättningsreserven. Man befriade de till linjetjänst uttagna från handräckning, men detta blott på papperet, under det att

*Ang. de
värnpliktigas
avlöning.
(Forts.)*

man i verkligheten nedskrev övningstiden. Nu har ju en undersökning av förhållandena tydligt givit vid handen, att de till linjetjänst inskrivna värnpliktiga i icke obetydlig omfattning ha måst användas till handräckningstjänst, under det att ersättningsreserven icke blivit i den omfattning utnyttjad, som 1925 års organisation möjliggör. Jag kan för min del icke finna annat än att detta är ett tydligt avsteg från det klara och tydliga uttryck, som riksdagen då gav åt sin uppfattning och som utav herr Holmström i Gävle i lördags klart uttrycktes i den då pågående debatten. Jag håller nämligen före, att någon onödigt handräckning i stort sett icke kan anses föreligga redan av den omständigheten, att man använder till linjetjänst uttagen personal till sådan handräckning. Visserligen tillhör jag flottan, men jag tror mig i alla fall känna andan inom armén så väl, att jag vågar det påståendet, att man icke till onödigt handräckning uttager en enda man, som man kan hålla kvar vid övningarna.

Nu har Kungl. Maj:t på denna punkt föreslagit riksdagen att bevilja de medel, som erfordras, för att kunna i högre grad, än vad som hittills varit fallet, utnyttja ersättningsreserven, så att de till linjetjänst uttagna värnpliktiga skulle helt och hållet kunna ägna sig åt övningarna; alltså ett enligt min mening synnerligen lojalt och riktigt förslag i förhållande till 1925 års beslut. Jag hade för min del trott, att riksdagen skulle gent emot ett sådant lojalt förslag ställa sig på annat sätt än som framgår av statsutskottsmajoritetens ståndpunkt i frågan. Jag yrkar emellertid, herr talman, bifall till herr Widells m. fl. reservation, som överensstämmer med Kungl. Maj:ts ståndpunkt i denna fråga.

Herr Björnberg: Herr talman! Den ärade representanten på karlskronabänken uttalade sig mera i stort och principiellt om de olika partiernas ståndpunktstagande till försvaret och försvarsanordningarna. Jag skall däremot för min del ingalunda göra ett försök att ge mig ut på det vida fältet. Som kammaren vet, har jag och en annan representant i första kammaren i år motionerat om en något högre ersättning till en viss grupp av värnpliktiga, och detta förslag, som vi anse vara mycket välbefogat och välbehövligt, har nu utskottet avstyrkt. Det är så mycket mera betecknande, att det avstyrkts i. o. m. av reservanterna, som ju i allmänhet icke precis bruka vara emot högre anslag. Men när det gäller dessa värnpliktiga studenter och med dem likställda, för vilka vi föreslå en så blygsam förhöjning i deras ersättning som en krona om dagen för de dagar som överskrida 225, så förefaller det rätt egendomligt, jag upprepar det, att man icke har velat eller ansett sig behöva gå in för att bevilja detta. Att också andra grupper i riksdagen, vilka, när det gäller ersättning för utfört arbete, bruka hava stort intresse för sådana saker, icke tillstyrkt detta, är ju också betecknande nog. Vi hava ju, som jag säger, gjort anspråk på det i dessa värnpliktigas intresse. Jag må säga, att jag tror det är mycket rimligt och rättfärdigt att, då dessa unga män tjänstgöra som underbefäl, de då kunna även i löneavseende i någon mån likställas med övriga fast anställda. Man har emellertid som sagt icke velat gå in för detta, utan avstyrkt det.

Såväl utskottets som reservanternas avstyrkande är motiverat med att det är så kort tid sedan vi beslutade om det som rör den nuvarande härordningen och vad därmed sammanhänger, att det icke skulle vara lämpligt att nu göra någon rubbning i avseende på detta. Jag är icke alldeles övertygad om att det är så kort tid. Och i varje fall må jag ju säga, att det rör sig om en kategori, där det är en ständig, oavslutlig omsättning på personer, beträffande vilken riksdagen i en framtid har för avsikt att rätta till dess förhållanden och i någon mån kompensera den för denna tjänstgöring. Men de årsklas-

ser, som för närvarande äro i tjänstgöring, kunna icke hava någon särskild vare sig glädje eller nytta av, om man i framtiden avser eller har funderingar på att ge någon mera rimlig ersättning.

Med dessa ord har jag endast velat för vår del motivera vår framställning. Vi anse, att riksdagen skulle göra mycket klokt i att villfara denna begäran. Det är ju den levande kraften det är fråga om. Min principiella ställning skulle ju visserligen icke annars motivera, att jag föresloge ett höjt anslag. Men jag må säga, att jag tror att, så länge vi här i landet anse oss böra vidmakthålla en försvarsanordning, för vilken utgifterna uppgå till hundratals miljoner, så är det icke alldeles ligkiltigt, att också de som skola bestå den levande kraften få någon rimlig ersättning för den i många fall rätt dyrbara tid, som här exproprieras. Man får ju ibland höra, och det erinrades därom också förliden lördag, att värnplikten innebär ett väldigt offer, och det skall visst icke jag förneka, när våra unga män gå in för att kläda blodig skjorta och dö för fosterlandet. Jag skall icke ge mig in på att taxera den insatsen, men jag vill bara till slut säga, herr talman, att det torde också kunna anses hava sitt värde att vilja *leva* för fosterlandet.

Herr Öhman: Herr talman! Det förhåller sig ju på det sättet, att den manliga ungdomen här i landet är skyldig att under en viss tid genomgå militär utbildning, och därvid tar man ju ingen hänsyn till huruvida de som inkallas till de militära övningarna hava något intresse eller ej för den militär- makts uppgifter som de skola tjäna, och de värnpliktigas inställelse till militärövningarna är ju ingen självständig och frivillig akt, utan sker på kommando av den borgerliga staten. De värnpliktiga hindras t. o. m. att under den tid de fullgöra sin militärtjänstgöring erhålla en så lång sammanhängande tjänstledighet, att de i någon utsträckning kunna hava möjlighet att ägna vård åt egna intressen. De krav på ökade möjligheter i det avseendet, som av oss kommunister tidigare under årets riksdag framförts, hava ju av riksdagens borgerliga och socialdemokratiska ledamöter nedvoterats i bästa samförstånd. Inställelse till militärtjänstgöring medför emellertid för de värnpliktiga att de ryckas bort från sina arbetsanställningar och därigenom berövas inkomst och förvärvsmöjligheter så länge som militärutbildningen pågår och ofta även lång tid efter det militärtjänstgöringen fullgjorts. Med detta följer givetvis, att många värnpliktiga komma i svår ekonomisk ställning, som icke av dem kan bemästras. Dessa svårigheter bliva ju än mera betungande för värnpliktiga, som hava familjer eller på annat sätt äro försörjningspliktiga. När de sålunda på samhällets befallning ryckas bort från sina förvärvsmöjligheter, måste det vara samhällets skyldighet att ingripa på sådant sätt att de hållas ekonomiskt skadeslösa för de förluster, som de tvingas att göra på grund av militärtjänstgöringen. Detta borde åtminstone kunna få betraktas som en självklar sak i ett land sådant som Sverige, där vi ju enligt mångas påstående hava »ett demokratiskt försvarsväsen». Att så ingalunda är fallet är dock ett faktum, som icke kan bestridas. Fullgörandet av värnplikten medför för många svåra ekonomiska konsekvenser. De krav i syfte att i någon mån skydda de värnpliktiga, som framförts i den kommunistiska motionen, äro så rimliga och av förhållandena själva så starkt motiverade, att de utan vidare borde kunna bifallas, om man i någon mån vill taga hänsyn till de värnpliktigas berättigade intressen. Det torde sålunda svårigen kunna sägas, att ett penningbidrag av en krona per dag till värnpliktig under tjänstgöring på förlägningsorten och en krona och femtio öre under tjänstgöring i fält och till sjöss är för högt tilltaget. Detsamma kan också sägas beträffande vårt krav på förhöjning av nu utgående ersättning till de värnpliktiga, som äro familjeförsörjare eller på annat sätt hava försörjningsplikt.

Ang. de
värnpliktiga
avlönning.
(Forts.)

Ang. de
värnpliktigas
avlönning.
(Forts.)

Statsutskottet har, som synes av det föreliggande utlåtandet, icke velat beakta de framförda kraven utan yrkar blankt avslag, och enigheten mellan borgera och socialdemokrater i detta hänseende synes vara den allra bästa. Beträffande kravet på förhöjning av dagsersättningen för de värnpliktiga anför utskottet, att det icke funnit skäl föreligga att tillstyrka ökning i allmänhet av de värnpliktigas ersättning. Det anses således både på borgerligt och socialdemokratiskt håll, att den nu utgående ersättningen av femtio öre per dag till de värnpliktiga är så rundligt tilltagen, att inga skäl tala för en förhöjning. Denna i sanning dräpliga deklaration kommer från samma utskott, som ansett skäl tala för att det svenska folket skall offra i runt tal 134 miljoner kronor om året till det borgerliga militärväsendet i sin helhet. Socialdemokraternas instämmande i denna deklaration får kanske sin bästa belysning genom en erinran om, att deras första inställning till denna fråga vid genomförandet av 1925 års härordning gick ut på att sänka dagsersättningen till de värnpliktiga till 25 öre per dag. För dem gällde då vad som tycks vara utslagsgivande nu, att inköp av flygmaskiner, gasbomber och andra moderna militärutrustningar är viktigare än hänsynen till de värnpliktiga och deras familjer, och det är kanske mot bakgrunden av detta förhållande som man får tolka förre statsminister Sändlers uttalande under försvarsdebatten 1925, däri han framhöll att försvarsväsendet i och med 1925 års härordning fått ett allt större rum i demokratiens hjärta.

Beträffande slutligen kravet på ändrade grunder för familjebidrag till värnpliktiga, som hava försörjningsplikt, har utskottet anfört, att ett bifall till motionen och däri framförda krav skulle kunna komma att undantaga från erhållande av understöd en del personer, vilka enligt nuvarande grunder äro berättigade. Så skulle, menar utskottet, exempelvis bliva fallet med självförsörjande hustrur till värnpliktiga. Detta anföres samtidigt som utskottet anbefaller en noggrannare undersökning för att utröna, huruvida anledning verkligen föreligger för statsverket att i samma utsträckning som hittills bidra till underhåll av de värnpliktigas anhöriga under den tid de förra fullgöra värnplikten. I förordningen av den 1 juni 1912, varav utdrag finnes intaget i utskottsbetänkandet och som ligger till grund för utbetalande av familjeunderstöd till värnpliktiga, stadgas bl. a. att en arbetsför hustru till värnpliktig utan barn utfår intet understöd. Vidare stadgas, att understöd icke utgår till värnpliktigs hustru och barn, med mindre än att understödet för deras uppehälle är nödvändigt. Är det under sådana förhållanden någon som på allvar vill göra gällande, att denna förordning skulle ge rum för en sådan tillämpning — allra helst som enligt statsutskottets nu uttalade mening en strängare undersökning borde vidtagas innan understöd utbetalades — att enligt densamma understöd skulle utgå till självförsörjande hustru? Att komma med ett dylikt påstående är, såvitt jag kan förstå, bluff och ingenting annat. Eller finns det någon av statsutskottets ärade ledamöter, som kan påvisa något fall, där en hustru till en värnpliktig, som själv har sådan inkomst att hon är ekonomiskt oberoende av sin man, fått understöd? — Emellertid vilja vi för vår del icke att denna detalj i vårt yrkande skall få stå hindrande i vägen för höjningen av familjebidraget till de värnpliktigas familjer, utan gå mycket gärna med på att bidraget får utgå till självförsörjande hustru, varför den passus, som lyder »icke självförsörjande» må utgå. Därmed skulle det av utskottet åberopade skälet, varför utskottet icke kunnat biträda vårt yrkande, bortfalla. Jag hoppas således, att, sedan vi nu tagit bort det stora hinder, som dessa två ord i vår motion utgjort, statsutskottets ledamöter i första hand gå in för bifall till vårt yrkande i denna punkt.

Jag ber, herr talman, att i anslutning till vad jag här anfört under den föreliggande punkten få yrka bifall till vår motion, i vad den avser höjning av

penningbidraget till de värnpliktiga vid förläggningssorterna och tjänstgöring i fält.

*Ang. de
värnpliktiga
avlöning.*

(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag har på den föreliggande punkten antecknat en blank reservation, och jag skall nästan bedja om öfverseende för att jag har tecknat reservationen på sådant sätt, men anledningen till detta var den oerhörda massa alternativ — olika meningar — som fanns på huvudtiteln, ävensom att jag vid behandlingen i utskottet av denna punkt var sysselsatt med att skriva en reservation på en annan punkt, som hade föredragits tidigare, och som tiden icke medgav att skriva reservation, när man skulle göra dem självständiga, skilda från de två stridande partierna, så har det just icke varit möjligt att tillgripa någonting annat. Jag skall dock här framlägga min mening och göra ett yrkande fullständigt i överensstämmelse med densamma.

I förbigående uttalar jag dock mitt beklagande över att så litet samarbete har gjorts på statsutskottets första avdelning. Skulle utlåtandena från de andra avdelningarna få denna skärpta form emot varandra, så bleve nog riksdagsarbetet synnerligen långsamt. Då jag härom dagen fick se och erfara att vi voterat 25,000 kronor till upplysning i fredsändamål — frid och gamman — så vore det kanske försonande, om en liten del av detta anslag kunde användas på första avdelningen, ty där behövs det sannerligen.

Jag återgår till den nu föredragna punkten. Det är ju alldeles solklart, att när riksdagen, eller vi kunna säga riksdagens majoritet, år 1925 gick in för kategoriklyvning, så voro vi åtskilliga, som nog sågo, att denna sak hade sina fördelar, men undrade, om den inte hade så stora nackdelar med sig, att nackdelarna öfvervågade fördelarna. Det är klart, att i den mån man kan något jämma ut nackdelarna och icke gör dem så skarpt framträdande, så är det måhända möjligt, att denna kategoriklyvning kan bli bestående en längre tid. Eljest kan man ju alltid göra den anmärkningen mot densamma, att den totalt strider mot den allmänna värnpliktens idé. Det är ju solklart, men herregud man får ge sig till tåls även om idéerna få starkare knuffar än så! Och så var det ju också det, att man nedskrev övningstiden så synnerligen mycket, och där var ju bondeförbundet precis på samma linje. Vi gingo visserligen ut från andra förutsättningar, varför man skulle kunna skära ned det så långt. Ja, utskottet och riksdagen följde oss beträffande övningstiden; men förutsättningarna, varför övningstiden skulle nedskäras så långt, dem förkastade utskottet totalt. Men det är ju solklart, att skall man öfverhuvud taget ha en så kort utbildningstid och man vill utbilda den värnpliktige till linjesoldat, så gott som man inom denna övningstids ram kan göra, så får man ju, såsom här var meningen, avlasta en del handräckningsgöromål från honom, så att övningstiden blir använd till verkliga övningar och icke alltför mycket till handräckning. Jag anser det vara alldeles solklart, att så bör vara fallet.

Ja, sedan kommer man till det här kapitlet igen: man räknade 1925, att så och så skulle det vara och så och så skulle det gå ihop, och nu tycks det inte ha gått ihop, vilket egentligen är den djupaste orsaken till att det på denna punkt skurit sig. Jag behärskar icke själv ärendet så som man borde göra, när man skall gå och fatta beslut i detsamma, men det är ju i många frågor, som man här i riksdagen är i samma eller liknande predikament. Det har nämligen sagts mig, att genom den starka nedskärningen av kadrerna i vad det gällde underbefälet, så blev det inte möjligt att så följa med eller så säga förmansmässigt behandla den ersättningsreserv, som utgör handräckningen. Jag erkänner, att jag inte är säker på att så är förhållandet, men så har man sagt mig från åtskilliga håll, och är det sant, är det solklart, att det icke hjäl-

Ang. de
värnpliktiga
avlönning.

(Forts.)

per så synnerligen mycket, om man oupphörligt kallar in fler och fler, men de sköta litet eller ingenting. Brister det verkligen på den punkten, ja då borde givetvis någonting vidtagas för att få handräckningsarbetet mera effektivt, så att verkligen någonting skötes, inom rimliga gränser. Det tror jag är den första förutsättningen, varför man borde ha full klarhet på detta område. Jag är icke blind för att, om något skulle behöva ändras en smula organisatoriskt, ja, då stöter man givetvis på den där ramen. Men kategoriklyvningen hör ju också till ramen, och då får väl ramen lov att jämka sig, så att huvudsaken av vad som är inne i ramen kan klara upp sig. Med andra ord sagt: om en mindre utökning av underbefälsramen skulle behövas vid respektive regementen, tror jag det skulle ställa sig billigare för staten att göra det än att oupphörligt kalla in ersättningsreserv, vilken, som sagt, sköter litet eller ingenting. Det är så på alla områden där någonting skall utföras: där skall vara ledning och tillsyn över arbetet. Jag vill ännu en gång understryka, att jag verkligen icke har någon närmare klarhet om att det verkligen ligger så till på det här området än vad jag förnummit genom hörsägnen. Då har jag gått ut ifrån att detta borde man givetvis taga upp, så kanske det skulle vara en möjlighet att man kunde samla sig på första avdelningen ett kommande år i den här frågan. Men jag har också klart för mig, att för ögonblicket kan ingenting göras för det nästa budgetåret i det hänseendet, så någon mindre ökning är väl ofrånkomlig — om man ställer sig sakligt nämligen, och det önskar jag göra i denna fråga som i andra frågor. Framför allt är åtminstone för mig solklart, att ersättningsreserven bör användas på effektivaste sätt. Men å andra sidan torde det vara ofrånkomligt att göra en ökning nu, och jag vågar då taga en siffra på 200,000 dagar. Man kan mot denna siffra invända, att den är godtycklig. Ja, det är alldeles solklart, det är den, och det förmodar jag, att Kungl. Maj:ts förslag också är, ty har man icke klart för sig vad som effektivt kan uträttas för dag, så blir siffran godtycklig, vilken man än tar. Det är följaktligen på det effektiva utgörandet av handräckning, som jag vill lägga tyngdpunkten och i någon mån tillmötesgå Kungl. Maj:t i mitt yrkande innevarande riksdag.

Jag skall därför icke upptaga kammarens tid längre. Det blir kanske som vanligt, att den, som försöker jämka ihop, får stryk från båda håll, och med den starka stridsvilja, som finns inom de båda största partierna beträffande försvarsfrågan, är ju utsikten att komma emellan och bli klämd synnerligen stor, men om det skulle finnas några i kammaren, som vilja behandla denna fråga sakligt, så kan det ju vara av ett visst intresse, att de ha ett yrkande att samla sig omkring.

Jag skall därför, herr talman, bedja att få göra den förändringen beträffande utskottets yttrande, att den del av första stycket på sid. 12, som följer omedelbart efter siffran 875,000, förändras så här: Då det synes vara nödvändigt att genom utredning klarlägga, huruvida genom bättre ledning eller andra organisationsåtgärder större effektivitet kan åstadkommas i ersättningsreservens handräckningsarbeten, torde, intill dess en dylik utredning föreligger, höjningen ej behöva beräknas till mer än 275,000 tjänstgöringsdagar, varigenom sammanlagda antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven på budgetåret 1929/1930 bör kunna begränsas till 1,150,000 dagar. För såväl till linjen som ersättningsreserven uttagna värnpliktiga skulle antalet tjänstgöringsdagar härigenom komma att för budgetåret 1929/1930 utgöra 4,875,000. Då penningbidrag för till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga bör beräknas efter 0.50 kronor för dag, föranledes därav en minskning i det av Kungl. Maj:t beräknade medelsbehovet med $150,000 \times 50$ öre eller med 75,000 kronor.

Det följande stycket, som börjar med »vad beträffar» och slutar med »näst-följande punkt» skulle stå oförändrat och i det sista stycket skulle det heta:

Anslaget till de värnpliktigas avlöning torde enligt utskottets mening böra upptagas till 2,865,000 kronor.

Slutligen skulle komma utskottets förslag, så lydande: Utskottet hemställer, att riksdagen må i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å förenämnda av herrar Thorén och Björnberg väckta motioner (I: 25 och II: 37) ävensom å den av herr Öhman m. fl. väckta motionen (II: 248), i vad den avser förevarande anslag, minska ordinarie reservationsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 3,085,000 kronor, med 220,000 kronor till 2,865,000 kronor.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till detta mitt framställda förslag.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr andre vice talman! Den siste ärade talaren, min vän herr Olsson i Kullenbergstorp, har alldeles särskilt ondgjort sig över statsutskottets första avdelning och dess sätt att arbeta. Jag vet icke, hur jag skall uppfatta hans här uttalade omdöme, om icke ifrån den synpunkten, att han själv för ögonblicket har kommit i någon invecklad situation, men det kan ju icke gärna statsutskottets första avdelning bära ansvaret för. Jag tror emellertid, att det har gjorts försök att i år få in herr Olsson i Kullenbergstorp på första avdelningen för att underlätta arbetet där, men herr Olsson i Kullenbergstorp slog ifrån sig med alla de redskap, han hade tillgängliga. Han ville inte vara med om något sådant attentat emot den bekvämliga inställning, han har på utskottets tredje avdelning. Jag är fullkomligt förvissad om att den ledamot av första avdelningen, som hade fått avträda från avdelningen för att bereda plats för herr Olsson i Kullenbergstorp, med glädje skulle bjudit honom på en extra liten kvällsbjudning för nöjet att se honom inträda och för nöjet att själv få avträda. Så mycket om den saken.

Det yrkande, som herr Olsson i Kullenbergstorp nu gjort, torde föra med sig en massa omräkningar på övriga punkter, och det lärer väl till återremiss av det hela, ifall kammaren reflekterar på det. Jag tror för min del icke att det från någon synpunkt är någon mening i att gå en sådan kompromissväg. Jag vill erinra kammaren om att för det nu löpande budgetåret beräknade såväl arméförvaltningen som chefen för generalstaben behovet av tjänstgöringsdagar att fullgöras av ersättningsreserven till 1,050,000. Det är ju visserligen riktigt, att sedan dess har en ny beräkning gjorts, en beräkning, som ligger till grund för årets framställning och som innefattar en ökning av ungefär något över 200,000 dagar över den siffran, men herrarna kunna samtidigt erinra sig, att statsrådet meddelar, vilket ju också framgår av huvudtiteln, att nedsättningen i antalet linjetjänstdagar för nästkommande budgetår, jämförd med löpande årets, är 516,000 dagar. Sålunda ha vi å ena sidan ett förslag om nedsättning av antalet linjetjänstdagar med 516,000 men samtidigt ett krav på ökning av dagarna för ersättningsreserven med 250,000. Det kan ju inte motiveras eller förklaras på annat sätt än att vederbörande anse sig förut antingen icke haft tillräcklig överblick över det hela med hänsyn till det föreliggande behovet eller också att man har — låt oss använda ett populärt uttryck i fråga om försvarsfrågan — på något sätt räknat fel. När man som den förste ärade talaren i dagens debatt talar om, att statsutskottet gått ifrån 1925 års försvarsbeslut på denna punkt, är väl emellertid det talet icke alldeles så riktigt, som man skulle kunna haft anledning att förvänta med kännedom om den ärade talarens allmänna vederhäftighet. Antalet linjetjänstdagar, som statsrådet i huvudtiteln föreslår, sammanfaller ganska noga med vad som bör vara. Det finns emellertid ett litet överskott, som ju man utan saknad tydligen kunde ha skurit bort, men i den saken har icke statsutskottet intagit någon till statsrådets motsatt ståndpunkt utan har i fråga om linjetjänstdagarnas antal godkänt vad statsrådet föreslagit.

Ang. de
värnpliktigas
avlöning.
(Forts.)

Ang. de
värnpliktigas
avlöning.
(Forts.)

1925 beräknades en siffra utav dåvarande försvarsministern och en lägre siffra av dåvarande utskottet. Den lägre siffran blev ju riksdagens beslut. Beslutet innefattade att 875,000 tjänstgöringsdagar skulle uttagas ur ersättningsreserven och 175,000 av linjetjänstare. Där ha vi den grundval, på vilken man bör ställa sig vid bedömande av föreliggande huvudtitel. Nu är det så, att av linjetjänstare kunna icke uttagas mer än 155,000 dagar. 20,000 dagar måste tagas från annat håll. Närmast till hands ligger att taga ut dem av ersättningsreserven. Då skulle vi ju sålunda ha, icke 875,000 dagar av ersättningsreserven och 175,000 handräckningsdagar från linjetjänstarna, utan 155,000 från linjetjänstare och 895,000 dagar från ersättningsreserven. Det är den utgångspunkt, som har varit statsutskottets. Statsutskottet har emellertid inte stannat vid den siffran, som det mycket väl kunde ha gjort i huvudsak utan att med fog kunna anklagas för att frångå 1925 års beslut. Emellertid har det ju tillkommit utökning på vissa punkter, som gör behovet av antalet handräckningsdagar något större. Då föreslår sålunda utskottet riksdagen att ge icke 875,000 handräckningsdagar utan 950,000 handräckningsdagar. Det skulle, såvitt jag förstår, ligga en marginal av mellan 20 å 30,000 i denna siffra, om man jämför med den beräkning, vi hade 1925. Kanske den senare siffran är alltför mycket gissning, och det kan ju förklaras från en icke sakkunnig.

Det framhölls i första kammaren i lördags, att det här i mycket hög grad är fråga om ett organisationsspörsmål, och det är uppenbart, att detta icke kan jävas. Jag vet icke, huru man organiserat uttagningen till denna handräckningstjänst i det stora hela, men självfallet kan man göra ofantligt mycket genom en organisation, som är tidsenligt utvecklad, och som tar hänsyn till alla de omständigheter, man måste taga hänsyn till för att taga ut det mesta möjliga. Jag har fått en uppgift, som inför mig har verifierats, om detachementet i Karlskrona, att t. ex. den 13 februari — jag vill överlämna åt herr statsrådet att värdesätta uppgiften, själv kan jag inte göra det — lågo i detta detachement inne 146 tillhörande linjetjänsten och 91 av ersättningsreserven. Skulle detta varit ett normalt förhållande, är det självklart, att det är ett organisationsspörsmål att avveckla slikt, ty om man från det hållet säger, att man behöver 91 ersättningsreservare, när man har 146 linjetjänstare, är det naturligtvis en överdrift, och då borde man uppenbarligen kunna kräva, att åtgärder vidtagas till ändrande av detta missförhållande.

Jag hoppas, att med vad jag här sagt rörande statsutskottets behandling av frågan och dess ståndpunktstagande kammaren har förstått, att vi verkligen, så gott det varit oss möjligt, granskat frågan, och att vårt förslag är bärigt och icke representerar något avsteg från 1925 års försvarsbeslut.

I fråga om de värnpliktigas avlöning, när statsutskottet inte velat gå med på att rubba de värnpliktigas avlöning från den plan, som lades 1925, är det naturligtvis icke därför, att man inte önskar, att de värnpliktiga i allmänhet skola få mera betalt, utan det är helt enkelt därför, att statsutskottet givetvis måste känna sig ganska inkompetent att lösrycka denna fråga från sitt stora sammanhang. Det är dock själva grunden för det hela stora försvarskomplexets behandling, och frågan om de värnpliktigas avlöning har ju så ingående behandlats i 1925 års försvarsutskott och även i 1924 års försvarsutskott, att det beslut, vartill utskottet kom, och som sedermera riksdagen klubbfäste, måste anses vara fullkomligt auktoritativt. Det är således här icke fråga om någon ovilja mot att ge högre avlöning åt de värnpliktiga, utan rätt och slätt en fråga om behandling av detta ärende i samband med det hela, med grundläggandet av själva planen.

Vad det kommunistiska yrkandet i fråga om familjehjälpen beträffar — den kommer ju i nästa punkt, men då den redan nu framdrages här vill jag säga några ord om densamma — lär det icke kunna förnekas, att, även om till synes

det kommunistiska yrkandet om att familjebidrag skall utgå till icke självförsörjande hustru eller till av värnpliktig beroende föräldrar för dag räknat o. s. v., delvis är en förbättring på vissa punkter, det självfallet även är en försämring. Denna förändring är ju klar, och jag fattar förändringen av yrkandet här i kammaren såsom ett vittnesbörd om att man inser, att vi inte kunna tillstyrka utan närmare granskning, vilket i ett sammanhang som detta är ganska omöjligt att göra. Att självförsörjande hustru icke skall ha ersättning för t. ex. sina barn, när mannen fullgör sin värnplikt, kunna vi uppenbarligen icke gå med på. I det anförande mot de gällande bestämmelserna, som finnas i statsutskottets utlåtande, framhålles ju, att det skulle vara en försämring på vissa punkter, om detta yrkande godkändes.

Ja, herr talman, detta är de synpunkter, som varit bestämmande för utskottets majoritet, och jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman: Herr talman! Jag skulle gärna ha låtit denna fråga bli en strid här i kammaren mellan utskottet och reservanterna, därest inte såväl under vårt förra plenum mot dess slut en ärad talare på Gävleborgsbänken förklarat, att just den punkt, som nu föredragits, är av den art, att den skulle belysa vår, de frisinnades, och för övrigt de för 1925 års beslut ansvarigas strävan att söka undgå att infria de då gjorda utfästelserna, liksom också samma erinran nu i dag upprepades från blekingebänken av herr Holmgren. Dessa erinringar tvinga mig att säga några ord om det berättigade eller icke i det av Kungl. Maj:t på denna punkt framlagda förslaget.

När 1925 års försvarsbeslut genomfördes, anslöt man sig därvid till den tanke, som då redan utredningsvis slagit igenom, nämligen att man borde i största möjliga utsträckning söka befria linjemanskapet från handräckningsbestyr. Vare sig man försökte den ena eller andra vägen till begränsning av våra försvarsanordningar, så erbjöd sig denna metod såsom en lämplig åtgärd. Och när det sedermera blev klart, att tiden skulle komma att begränsas för infanteriet till 140 dagar och för övriga vapenslag i anslutning till denna minskning, då var det uppenbart jämväl att man i utbildningens intresse skulle försöka få ersättningsmanskap att utföra all den handräckning, som inte nödvändigtvis behövde ingå jämväl i linjemanskapets utbildning. Ty det är ju så, att även de i första linjen förlagda behöva viss utbildning jämväl i handräckningsgöromål. De behöva det i alldeles särskild grad, om det skulle gälla allvar, och de sålunda i fält voro hänvisade till att helt sköta sig själva.

När 1925 års förslag utarbetades och framlades, hade man emellertid där att anknyta till icke blott vad som framkommit i försvarsrevisionen i nu berörda avseende, utan även till den proposition, som året förut blivit framlagd av den då sittande högerregeringen. Även denna proposition upptog den tanken, att man skulle låta ersättningsreserven utföra handräckningsarbetet i all den utsträckning som anses lämpligt. Man hade manskap tillräckligt, så man behövde där inte knussla med personal för handräckningen. Dessa beräkningar gjordes inte heller av sådana, som man nu betecknar vara mer eller mindre försvars- »ovilliga». Beräkningarna på denna punkt gjordes, såvitt jag förstår, av de mest sakkunniga, som då stodo Kungl. Maj:t till buds, och den omständigheten, att man hade gott om ersättningsmanskap, gjorde, att man på denna punkt ju inte behövde knussla vid beräkningen av, huru mycket ersättningsmanskap, som skulle behövas för att man skulle kunna fylla den för dem avsedda uppgiften.

Vad föreslogs i denna proposition, mina herrar? Jo, för en härordning, som upptog 6 arméfördelningar, 58 truppförband, 5,663 stambästar, som för infanteriet hade 195 utbildningsdagar, för kavalleriet 350, för artilleriet 240, för ingenjörstrupper 240, för trängen 195 och för intendenturmanskapet också 195 utbildningsdagar, fränsett underbefäl och fackmän, som sedermera i vissa fall

Ang. de
värnpliktiga
arlöning.
(Forts.)

Ang. de
värnpliktigas
avlönning.
(Forts.)

kommo till — för en sådan härordning föreslogs, att ersättningsmanskap skulle beviljas till 1,240,000 handräkningsdagar. När man år 1925 räknade med den härordning, som då framlades, och som bestod av 4 arméfördelningar, 45 truppförband, 4,460 stamhästar, som för infanteriet räknade med 140 utbildningsdagar, för kavalleriet 200, för artilleriet 200, för ingenjörstrupperna 200, för trängen 140 och för intendenturtrupperna också 140 utbildningsdagar, räknade man med 875,000 handräkningsdagar. Denna beräkning var mera spatiös redan den än vad 1924 års ju av särskilt sakkunniga och försvarsintresserade framlagda härordning upptog.

Nu har under övergångsåren givetvis i större omfattning erfordrats handräkningsmanskap för alla med själva omläggningen och övergången förbundna uppgifter. Man har under denna tid inte kunnat strikt tillämpa de beräkningar, som gjordes 1925. Det är först i år, som man kan säga, att det normala handräkningsbehovet skulle föreligga. Nu har, som sagt, statsutskottet icke blott godtagit 1925 års beräkningar utan även till dessa lagt 75,000 handräkningsdagar. Och nog förefaller det mig som om man i departementet haft anledning att, när man för den härordning, som man bjöd på 1924, skulle enligt den erfarenhet, som då förelåg, behöva 1,240,000 handräkningsdagar, fråga sig, om det var rimligt att för denna *mindre* härordning utan vidare begära 1,300,000 handräkningsdagar. Jag frågar, huruvida inte, när man står tvekan inför en ökning från 1,050,000 dagar i fjol, när dock en hel del arbete var förbundet med övergångsåtgärder, myndigheterna utan vidare ville komma upp till 1,300,000 dagar, därvid man uppenbart avvek från alla tidigare gjorda, sakkunniga beräkningar såväl under högerregeringen i 1925 års förslag som i försvarsrevisionen, jag frågar då, säger jag, om det fanns tillräcklig anledning att nu, innan man hade någon erfarenhet rörande härordningen efter det den normalt fått tillämpas, man skulle oundgängligen behöva ett på detta sätt väsentligt ökat ersättningsmanskap? Jag har inte av de föreliggande handlingarna kunnat finna att från Kungl. Maj:t någon verkligt ingående prövning av ett på detta sätt ökat behov ägt rum, och då är det väl rätt så naturligt, att man från deras sida, som här ha att tillse att 1925 års principer — i detta fall sammanfallande med 1924 års — praktiskt och faktiskt bliva tillämpade. Och vi hålla före, att, när man kommer till normal ordning, de tidigare tillmätta handräkningsdagarna böra räcka. Att man i detta fall har rum för jämkningar och möjlighet till besparingar, kan man få ett klart intryck av, om man studerar antalet handräkningsdagar, som använts å truppslag, vilka till storlek, betydelse och omfattning äro varandra likartade. Jag tror, att en ingående prövning skulle visa, att även i detta avseende kan den ena eller andra ledningen i det ena och det andra fallet visa ett olikartat resultat.

På grund av vad jag nu anför, lär, såvitt jag kan se, man inte på något sätt säga, att man här framburit skäl för en anordning, som skulle innebära, att man på det sätt, som föreslås av Kungl. Maj:t, skulle avvika från samtliga i detta avseende gjorda tidigare beräkningar. Man har så mycket mindre anledning härtill, som det nu föreliggande förslaget upptager utöver 1925 års beräkningar ytterligare 75,000 handräkningsdagar. Man får även komma ihåg, att för flottans vidkommande erhöll denna föregående år, utöver tidigare beräkningar, åt sig hänvisade 500 värnpliktiga, som förut inte blivit av densamma använda. Det är vidare att observera, att man för närvarande är i färd med att, när det gäller förplägnadspersonalen, i stor utsträckning byta ut den förutvarande militära handräckningen mot civila personer — kvinnor i regel — d. v. s. direkt anställda och på annat anslag betalade arbetskrafter för detta förplägnadsarbete, vilket tidigare ingick i de såväl 1924 som 1925 gjorda beräkningarna. Den reformen är inte genomförd ännu, men den pågår, och man är, såvitt jag vet, i det stora hela nöjd med denna nya anordning. Man finner den god ur olika

synpunkter, både ur trevnads- och kostnadssynpunkt, och det förefaller finnas anledning fortsätta därmed. Men i den mån denna utveckling sker, förminskar den i väsentlig omfattning behovet av handräckningsmanskap hos de olika truppslagen.

Härtill kommer ytterligare en sak — den ligger icke direkt i linje med den fråga, som nu behandlas, men som jag i alla fall anser, att det finns anledning i detta sammanhang tala om. Det har från olika truppslag tidigare klagats över den svårighet, som förorsakas av den i vår skyddskoppsympningslag ingående bestämmelsen om att de i fredstid inkallade värnpliktiga skola vaccineras. De svårigheter, som denna bestämmelse medför, när det gäller att väl tillvarata den enligt militära begrepp för linjemanskapet allt för korta utbildningstiden, visa sig däri, att en hel del av de på detta sätt vaccinerade bli sjuka under ett antal dagar och därför icke i början kunna deltaga i utbildningen. I många fall får man sätta i gång med avdelningar, där en hel del av manskapet på grund av denna omständighet saknas. Då sedan de insjuknade tillfriskna, får man i regel så gott som börja om från början igen. Om man därför vill söka utöka den för första linjemanskapet avsedda utbildningstidens effektivitet, så skulle en, såvitt jag förstår, ur hälso- och andra synpunkter betydelsefull förbättring kunna ernås genom upphävande av denna bestämmelse om revaccination.

På grund av de olika erinringar, som i detta avseende gjorts från vissa truppslag, föranstaltade den föregående regeringen om att en inkommen framställning remitterades till olika myndigheter för yttrande. Dessa yttranden voro icke inkomna på denna regerings tid. Nu har ju ärendet avgjorts i negativ riktning av den nuvarande regeringen. Jag är väl medveten om, att sjukvårdsstyrelsen i detta avseende gjort bestämda erinringar emot att vaccinationsbestämmelsen skulle borttagas. Men detta ärende förefaller mig vara ett av de fall, där man inte får låta en sakkunnig myndighets speciella synpunkter vara avgörande för lösningen. Man kan väl ändå peka på, att man för närvarande i vårt land sammanför ungdom i stort antal på olika sätt, exempelvis i folkhögskolor, där de i vissa fall bo tillsammans i lokaler och under förhållanden i öfrigt som åtminstone i någon mån närma sig de värnpliktigas. Man sammanför också yngre och äldre pojkar i scoutläger under åtskilligt lång tid, man sammanför arbetslösa människor under förhållanden, som äro ungefär likartade med de värnpliktigas förläggningar, men man har, såvitt jag vet, inte alls hört, att som följd därav inträffat några koppepidemier. Jag tror, att, om man vill se på denna sak praktiskt, regeringen här haft tillfälle att åtskilligt förstärka möjligheterna för linjemanskapet att i vissa fall få sin utbildningstid effektivt ökad. Och det skulle, såvitt jag förstår, skett så, att alla parter haft fördel därav. Manskapet, kronan, ja samtliga skulle, förefaller det mig, haft anledning godtaga en sådan anordning.

På grund av vad jag anfört vågar jag göra gällande, att nog behövs det starkare skäl för att motivera en ökning från 1,050,000 dagar till 1,300.000 dagar. Då den nu likväl i strid mot tidigare framlagda beräkningar, grundade även på militär erfarenhet, kräves, borde man, synes det, undersökt, dels huruvida verkligen tiden effektivt använts för handräckningsmanskapet, dels huruvida i öfrigt icke erfarenheten visar att man i detta fall ej behöver gå till dylika ökningsningar.

Man kanske vill inränga vår vägran att vara med om en dylik ökning under den småsnålhet, som skulle, efter vad man säger, prägla behandlingen av dessa ärenden från vårt håll. Man har också sagt: kom ihåg att vi ha arbetslöshet rådande i landet och att det därför egentligen icke kan vara någon olägenhet förbunden med att man i större omfattning än kanske strängt taget nödvändigt tager ersättningsreserven i anspråk för handräckningsgöromål! Emellertid gäller det här folk, som blott till en mycket ringa del, kanske någon

Ang. de
värnpliktigas
avlöning.
(Forts.)

Ang. de
värnpliktiga
avlönning.
(Forts.)

bråkdel av en procent, återfinnes ibland de arbetslösa skara. Däremot gäller det mången gång bondens arbetskraft — hans son, hans enda dräng o. s. v. — och det gäller industriarbetare, som ha arbete men riskera att förlora det. Det gäller med ett ord många, som i sin gärning på arbetsplatserna göra både sig själva och landet i övrigt ur produktiva och andra synpunkter väsentlig nytta. Jag tror, att man icke kan undgå detta förhållande genom att säga, att — även om man icke så noga ser efter att principer och beräkningar följas — man dock förfar med största omsikt. Jag anser, att det finns goda skäl för att man även här begränsar sig till det som man finner vara för försvaret nödvändigt.

Det var en talare i lördags i första kammaren, som ironiserade mycket starkt över det sätt, varpå försvarsfrågan för närvarande behandlades och de synpunkter, som anlades på ärenden av detta slag. Anförandet — inklusive dess slutord — har på högersidan befunnits vara av den betydelse, att man på ett alldeles särskilt sätt återgivit detsamma i sin press. Jag skall icke ingå på annat bemötande, än att jag erinrar om den utveckling, som skedde i fråga om försvarskostnaderna under den tid samme talare stod i spetsen för Sveriges regering. Man får alltså se på den ekonomiska utvecklingen under tiden 1914 — 1918 beträffande försvarsväsendet. År 1914 hade vi försvarsutgifter på omkring 86 miljoner kronor. I fortsättningen ökades dessa utgifter väsentligt, och detta är naturligt, eftersom utöver konsekvenserna av 1914 års beslut tillkommo alla de utgifter, som voro förbundna med neutralitetsvakten. Men herrarna torde ha kännedom om att man sedermera gjort ett försök — och jag tror ett fullkomligt riktigt genomfört försök — att direkt skilja ifrån de under de följande åren uppstånde kostnaderna för neutralitetsutgifter från de kostnader, som voro framkallade av och förbundna med 1914 års härordning. Vad blev resultatet av denna uppdelning under ifrågavarande tid? År 1915 tillkommo neutralitetsutgifter å 46 miljoner kronor, under det att utgifterna för den nya härordningen uppgingo till 114 miljoner. 1916 voro motsvarande siffror 56 och 142 miljoner, år 1917 64 och 156 miljoner och 1918, när man började samla ihop resultaten av de föregående årens sätt att ekonomisera, 66 och 267 miljoner kronor, sammanlagt alltså för det året 332 miljoner kronor. Sådant var *den* regeringens handhavande av kostnaderna för vårt försvarsväsende. Det förefaller, som om man kan tveka om, huruvida den utvecklingen representerade ett regeringssystem, som för försvaret såsom sådant kan framhållas såsom i längden befrämjande och nyttigt.

Jag skall för ögonblicket icke säga mycket utöver det nu anförda. Jag skall endast i korthet replikera herr Holmgren liksom också de övriga talare, som mena, att man bör såvitt möjligt samarbeta på detta område — bortse »från de små skiljaktigheterna» och komma till gemensamma resultat. Jag frågar då, huruvida högerens utåt synliga insatser under de sista dagarna kunna vara ägnade att främja en sådan samverkan? Här hölls ju nyligen ett stort möte, som var tillkommet på två högerorganisationers initiativ och som avslöts med ett uttalande av den som betecknades såsom huvudtalare, ett uttalande, som jag icke sett någon på högersidan taga avstånd ifrån. Det hette, att om icke de som stå ansvariga för 1925 års beslut — socialdemokraterna och de frisinnade — visa sig mindre vansinniga i fortsättningen än hittills, borde de sättas under förmyndare. Man hotade med ett nytt statsskick, om man icke fick behandlingen av försvarsfrågorna ändrad. Och man jublade i efterhand över detta om samförstånd på ett egendomligt sätt siande uttalande. I första kammaren avslöts ett yttrande med erinringar om Anjala, Sveaborg och vad därmed sammanhänger, antydningar, som såvitt jag förstår, skulle på något sätt förbindas med den uppfattning, som hittills tagit sig uttryck vid behandling av våra försvarsangelägenheter. Jag tror, att det för alla parter vore bättre, om

man mindre *talade* om samförstånd i kammaren och eljest men på ett annat sätt ådagalade vilja till ömsesidig respekt för andras meningar vid dessa frågor *behandling* i och utom riksdagen.

Herr talman, jag yrkar godkännande av utskottets hemställan.

Ang. de
värnpliktigas
avlönning.
(Forts.)

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg**: Herr andre vice talman! I den debatt, som hittills förts, är det en sak, som alldeles särskilt förvånat mig. Det är det sätt på vilket man försöker sätta behovet av tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven i någon sorts proportion till linjetjänstarnas tjänstgöringsdagar. Detta är att ställa frågan helt och hållet på huvudet. Så länge vi hade den gamla härordningen, fanns det de s. k. icke vapenföra, som uttogos efter en viss norm och fingo fullgöra sin tjänstgöring, men man talade icke om någon procent av vare sig det ena eller det andra. När försvarsrevisionen sedan företog sin på verkliga undersökningar fotade undersökning om vilken utbildningstid som behövdes, kom dess majoritet till ett dagantal av 255. Det förekom emellertid en reservation, underskriven av herrar Ekman och Bengtsson i Norup, vilka ansågo, att 230 dagars utbildning för de vapenföra var den, som var oundgängligen nödvändig. Socialisterna gingo nu ned till en siffra av 180 dagar, därav 105 dagars första tjänstgöring. Sedan revisionen avslutat sitt på hänsynstagande till sakkunskapen grundade betänkande, kom nämligen under den politiska bearbetningen det ena underbudet efter det andra i vad angick de värnpliktiga vapenföras utbildning. Det fanns icke någon som helst saklig motivering härför, men för att döva sitt samvete gick man in för att befria linjetjänstarna från all handräckning. Sådana uttalanden finnas i den allra skarpaste form av herr Ekman m. fl. Nu säger man att antalet handräkningsdagar bör sjunka med antalet tjänstgöringsdagar för linjetjänstarna. Men detta är att fullkomligt ställa på huvudet alla de utfästelser man gjort i detta avseende.

Kommer så nästa fråga: Vad innebära 1925 års beräkningar, som man nu talar om? Jag vill därvid fästa uppmärksamheten på, att utskottet mycket riktigt, såsom här flera gånger framhållits, kom att räkna med 875.000 tjänstgöringsdagar. Denna siffra var beräknad på grundval av den organisation, som upptogs i den socialdemokratiska regeringens proposition. När det därefter kom till en kompromiss, genom vilken tillades två nya regementen, så företogs icke någon som helst förändring beträffande handräkningsciffran. Sedermera fattade 1927 års riksdag beslut om att Göta livgarde skulle fortfarande bestå och att en bataljon skulle förläggas i Vaxholm. Därefter har genom särskilt beslut arméns underofficersskola, som var avsedd att förläggas till Stockholm tillsammans med andra arméförband, förlagts till förutvarande Upplands artilleriregementes kasern i Uppsala. För all denna ökning i organisationen erhöles icke en enda dags ökning i handräkningstjänsten vare sig i kompromissen eller senare. Då jag påpekar, att denna ersättningsreserv i allt väsentligt tagges i anspråk just för den s. k. allmänna handräckningen — med därav beroende yttre renhållning, matförhållanden, eldning o. s. v. — är det alldeles naturligt, att här måste bli ett väldigt deficit. Härtill är att lägga — och det har jag erfarit genom samtal med den militärsakkunnige, som tjänstgjorde som sekreterare i 1925 års särskilda utskott — att beräkningsgrunden då var behovet av *effektiva* handräkningsdagar. Det visar sig nu tyvärr, att även en ersättningsreservist kan bli sjuk ibland; han behöver, även han, en och annan dags tjänstledighet och det finns helgdagar o. s. v. Av den sista statistik, som vi ha tillgänglig, framgår det, att på detta sätt gå omkring 125.000 dagar bort för sådana ersättningsreservister. Läger jag ihop dessa olika siffror och tager jag hänsyn till ett antal av 27,500 tjänstgöringsdagar för ersättningsreservister beträffande vartdera av de två nytillkomna regementena

Ang. de
värnpliktigas
avlönning.
(Forts.)

— en siffra som erfarenheten visar är vad man ungefär har att räkna med — samt vidare ungefär 20,000 dagar för infanteriförläggningen i Vaxholm och 15,000 dagar med anledning av förändringen i arméns underofficersskolas förläggning, kommer jag upp till att det erfordras 235,000 dagar för handräckningstjänst utöver det i 1925 års härordning angivna.

Denna siffra visar således, att 1925 års första beräkningar ingalunda voro så felaktiga, som man här vill göra gällande. De blevo felaktiga genom att utskottet — eller säg gärna de militära experterna i utskottet — icke kommo ihåg, att kompromissen måste inverka även på behovet av handräckningsdagar. Ett fel begicks även då man år 1927 icke erinrade sig, att beslutet om Göta livgarde hade sina konsekvenser även i fråga om handräckningsbehovet, och vidare då man bortsåg ifrån att även åtgärden med förläggningen av arméns underofficersskola hade någon inverkan på handräckningsfrågan.

Det anfördes av herr Törnkvist i Karlskrona vissa siffror, som rörde detachementet i Karlskrona. Jag är icke i tillfälle att kunna bedöma huruvida just denna den 13 februari var någon särskild olycksdag. Men jag vill erinra om att behovet av ersättningsreservister är jämförelsevis litet beroende av att endast 125 linjetjänstare ligga inne i tjänstgöring. Alla expeditioner äro i gång med där föreliggande behov av skrivhjälp; alla förråd måste skötas, all yttre renhållning liksom värmeledning m. m. måste i betydande utsträckning tillses och hållas i gång även vid de tider, då antal linjetjänstare är litet.

I detta sammanhang vill jag också påpeka, att ersättningsreservisterna sönderfalla i två olika kategorier. Den ena är de s. k. yrkestjänstarna, vilka äro avsedda för sådana befattningar, som i krigstid äro avsedda att bestridas även vid de mobiliserade truppförbanden i fält, t. ex. kuskar, yrkesmän o. s. v. En beräkning visar, att nära nog hälften av dagantalet för ersättningsreservister kommer på sådana yrkesmän, varav dock i sin tur ungefär hälften av tiden kan anses såsom egentlig handräckningstjänst; man torde därför kunna beräkna, att tre fjärdedelar av dagantalet för ersättningsreserven går åt för egentlig handräckning.

I anslutning till vad jag förut yttrade om förhållandet mellan linjetjänstare och ersättningsreservister vill jag framhålla, att skillnaden i antalet linjetjänstdagar för nästa budgetår, 516 dagar, hänför sig helt och hållet till regementsövningarna. Den gamla värnpliktslagens bestämmelser om tre repetitionsövningar vid infanteriet har nämligen inverkat ända t. o. m. år 1928. Så länge vi ännu hade riklig tillgång på personal, gjorde det icke så mycket om en eller annan linjetjänstare under dessa övningar togs bort. Men nu måste det vara en angelägenhet av största vikt, för att man skall kunna få mera fältmässiga övningar, att varje linjetjänstare verkligen finnes till förfogande för truppövningar. Minskningen med 516,000 dagar betingar sålunda snarare ökat behov av ersättningsreservister än motsatsen. Det är härigenom, som betonandet av denna procentuella beräkning — vilket här hela tiden framhållits som huvudsaken — innebär att man ställer det hela fullkomligt på huvudet.

Vidare har en utredning visat, att genom den ringa tillgången på ersättningsreservister blir man i stället i ganska stor utsträckning nödsakad att för byggnadernas underhåll och för vissa arbeten med den yttre renhållningen m. m. skaffa civil arbetskraft, dragande ofta en kostnad av 10 kronor per dag i stället för den arbetskraft, som man kan få genom ersättningsreservisterna, vilket går på ungefär ett par kronor om dagen. Här har gjorts en hel del olika uttalanden om att missbruk vid användningen av ersättningsreservisterna skulle förekomma och att detta bland annat skulle belysas genom det olika stora behovet i sådant hänseende vid olika truppförband. Jag har på skilda håll erfarit, att båda mina företrädare i ämbetet — som ingalunda kunna miss-tänkas för att icke vilja hålla sin hand över att värnpliktstiden verkligen ut-

nyttjas — ha med allvar och kraft lagt sig på denna uppgift, men att det enda resultat, som de därunder kunnat uppnå, varit, att det utfärdats förbud mot att använda ersättningsreservisterna att köra ut varor från regementenas förråd eller de kooperativa föreningar, som där finnas för att tillhandahålla officerare och underofficerare varor på ett mera förmånligt sätt i enlighet med gällande reglemente. Denna tjänst kan kräva ett par timmar i veckan för två man per regemente — sålunda en fullständig bisak, som icke kan inverka mera än med några hundratal — eller låt oss säga ett tusental — dagsverken.

Herr Ekman var också inne på frågan om den s. k. individuella utspisningen. Jag delar de synpunkter, som herr Ekman anlade på detta problem. Jag har låtit göra en uträkning, som visar, att för det kommande budgetåret bör behovet av ersättningsreservistdagar av denna anledning kunna minskas med ungefär 60,000. Oaktat denna minskning är det i propositionen angivna behovet av handräkningsdagar mer än väl behövt. Jag kan således icke finna annat, än att Kungl. Maj:ts förslag och utskottsreservanternas därpå grundade yrkande är synnerligen väl motiverat.

Vad sedan den berörda frågan om olikheten mellan de olika regementen beträffande ersättningsreserven angår, så torde denna olikhet sannolikt vara grundad på vissa förhållanden under övergångstiden. Jag har åtminstone icke kunnat hitta något annat motiv. Jag har därför låtit göra en utredning om hur det förhåller sig i detta fall. Och jag kan meddela, att exempelvis ett sådant regemente som Jönköpings-Kalmar regemente har ett totalt behov av ersättningsdagar av 38,900. Av dessa gingo i runt tal 15,000 dagar bort på grund av att detta regemente fick sig ålagt att utföra avvecklingen av Smålands husarregemente. På samma sätt finns det en hel del regementen, som av sådan anledning fått siffror, som stigit i höjden. Vidare är det alldeles klart, att om man t. ex. tager ett sådant regemente som Norrbottens regemente i Boden, blir behovet där särskilt stort på grund av behovet av snöskottning och allt vad därtill hör, samt vidare på grund av att eldningen där måste kräva större arbete än på andra håll. Alla dessa siffror göra, att varje tal om att olikheten i nämnda hänseende skulle tyda på missbruk måste tillsvidare falla till marken såsom obefogat.

Det har också, bland annat av herr Olsson i Kullenbergstorp, talats om att en bättre övervakning skulle ge ett mera tillfredsställande resultat. Jag vill ingalunda förneka, att det kan vara möjligt att av ersättningsreservisterna pressa ut en större arbetsprodukt vid vissa tillfällen. Men jag tror icke, att skillnaden är så väsentlig som man förutsätter. Så fort det förekommer arbeten av flera man, finns det alltid befäl för övervakningen. Vidare finns det dagbefäl, som genom visitationer tillser att även de enskilt arbetande sköta sin uppgift. Och man kan icke ekonomiskt ordna en ständig övervakning av varje man.

Av vad jag sagt torde framgå, att jag tror att man med gott samvete kan följa chefens för generalstaben på verkligheten grundade äskanden om antalet handräkningsdagar. Det är så här i världen, att man understundom gör beräkningar, som icke stå sig. Utskottsberäkningarna gjordes, sedan man tagit del av hela luntor av utredningar i syfte att erhålla minsta möjliga handräknings-siffror. Man tog det regemente, som visade de gynnsammaste siffrorna; man prutade sedan litet å antalet och så multiplicerade man med antalet truppförband av ifrågavarande slag. På detta sätt erhöi man från början otillförlitliga beräkningar. Om sedan verkligheten jävar dem, så är det i detta likasom i alla andra fall verkligheten, som är en något säkrare grund att bygga på. Man säger, att missbruk förekommit. Kunna sådana påvisas bli de säkert avhjälpta. Det har redan förut försäkrats, att inom krigsmakten föreligger den allra största vilja att i detta fall göra vad göras kan.

Ang. de
värnpliktligas
avlönning.
(Forts.)

Ang. de
värnpliktigas
avlönning.
(Forts.)

Slutligen är det en sak, som jag skall beröra, ehuru den egentligen icke faller inom mitt gebit för närvarande, men när den som här närmast blev anfallen icke kan svara, må det tillåtas mig att säga ett par ord. Det är fråga om de kostnadsberäkningar, som herr Ekman nyss nämnde och som för år 1918 visade en alldeles särskilt stor stegring. Herr Ekman framhöll, att utgifterna för neutralitetsvakten dragits ifrån, men att dock de ordinarie utgifterna stigit så i höjden. Ja, det fanns nog andra orsaker att se tillbaka på 1914 års härordning i det hänseendet. De, som förde bok över sina inkomster och utgifter under åren 1918 och 1919, torde icke ha glömt, att en rätt kraftig kostnadsstegring på alla punkter föll ganska skarpt i ögonen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Med anledning av herr statsrådets starka betonande av att verkligheten är sådan och sådan skulle jag nästan vara frestad att framställa en motfråga: vad är verklighet i detta sammanhang? Och vad är verklighet enligt Kungl. Maj:ts egen tidigare uppfattning? Det kan icke hjälpas, att det är förslag från Kungl. Maj:t och beräkningar av olika myndigheter under tidigare år, som lagt en ganska god grund för statsutskottets betraktelsesätt beträffande föreliggande fråga.

Jag skall be att få erinra om ett par data, som kanske kunna för kammaren belysa verkligheten, sådan den är. I fjolårets statsverksproposition meddelades, att behovet av tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven för budgetåret 1927—1928 var 1,125,000 dagar. I samma statsverksproposition skrives följande: »Såväl arméförvaltningen som chefen för generalstaben hava beräknat behovet av tjänstgöringsdagar att fullgöras av ersättningsreserven för budgetåret 1928—1929 till 1,050,000 dagar.» Här har arméförvaltningen och generalstaben alltså föreslagit en nedskrivning från 1,125,000 till 1,050,000. Detta är icke den frisinnaade regeringens resonemang utan den ståndpunkt, som intagits av arméförvaltningen och generalstaben 1928. Sedan — herr statsråd och ärade ledamöter av kammaren — återfinnes på sidan 205 av fjolårets fjärde huvudtitel följande uttalande i samband med det i synnerhet från regeringshåll energiskt framförda kravet att skicka 500 man från ersättningsreserven till flottan följande: »Enligt vad erfarenheten under år 1927 visat, förefinnes för närvarande ett ganska ansenligt överskott av ersättningsreserven tillhörande värnpliktiga. Detta har medfört, att tjänstgöringstiden för flertalet dylika värnpliktiga av 1927 års klass kunnat minskas till 90 dagar. Då man med hänsyn till den sålunda vunna erfarenheten torde kunna utgå ifrån att tillgången på värnpliktiga ur ersättningsreserven åtminstone under de närmaste åren kommer att i rätt väsentlig grad överstiga behovet, anser jag mig nu kunna tillstyrka, att en kontingent dylika värnpliktiga avses för tjänstgöring vid flottan.»

Man avskilde sålunda i fjol 500 man ur ersättningsreserven med den förklaringen, att de utan vidare kunde tagas ut till denna uppgift på grund av tillgången. Jag var för min del bestämd motståndare till förslaget att på detta sätt flytta över 500 man. Men generalstabschefen svarade på en fråga i första avdelningen i statsutskottet därom, huruvida det var möjligt att man med hänsyn till tillgången kunde föra över så många till flottan, att någon risk i det avseendet icke föreläge. Det är sålunda här icke allenast fråga om den frisinnaade eller socialdemokratiska regeringens uppfattning under åren 1926 och 1927—1928, utan det är fråga om den uppfattning, som vederbörande myndigheter, vilka ge råd till regeringen, företräda. Det är på deras beräkningar vi ha byggt vårt omdöme i saken.

När sedan Kungl. Maj:t kommer och i år föreslår 1,300,000 dagar på grundval av nya beräkningar, så är det möjligt, att dessa äro byggda på verkligheten, men det är i så fall verkligheten, bedömd på ett annat sätt, och det föreligger

icke i årets fjärde huvudtitel så pass klara bevis för den absoluta nödvändigheten av ifrågavarande antal dagar, att man, utan hänsyn till vad både Kungl. Maj:t och myndigheterna tidigare sagt, kan gå med på Kungl. Maj:ts förslag.

Jag har för min del icke menat — och jag tror icke heller statsutskottet — att det bör vara en absolut relation mellan antalet linjetjänstare och manskapet ur ersättningsreserven; siffrorna nämndes mera som en slags erinran om förskjutningen. Men det lär väl ändå icke kunna undgås, att man måste taga i betraktande antalet beträffande den ena eller den andra kategorien. Sålunda kan man icke gärna tänka sig, att man skulle med likgiltighet kunna åse en så stark förskjutning mellan dessa båda grupper, att ersättningsreserven skulle kunna bli jämbördig med linjetjänstarna. Det finns sålunda en viss relation dem emellan, men var den avgörande gränsen skall gå, är jag icke kompetent att bedöma. Statsutskottet har icke velat införa någon *absolut* relation, och jag har ej heller avsett att få fram en sådan föreställning; jag nämnde dock siffrorna kanske något otydligt.

Jag kan icke förstå annat, än att herr statsrådets uttalanden endast äro ett uttryck för hans personliga övertygelse. Och jag högaktar den energi, som nedlägges på att hävda en personlig mening, men herr statsrådet bör också förstå statsutskottets uppfattning med hänsyn till myndigheternas egen hållning och tidigare inställning. Statsutskottets behandling av frågan om fastställande av antalet ersättningsreservare är mycket sakligt grundad just med hänsyn till de behov, som myndigheterna själva fastställt, när man under de gångna åren uttalat sig härom till regering och riksdag.

Nu bör det kanske tilläggas — för att man icke må underlåta att säga vad som bör sägas — att det meddelades i fjolårets huvudtitel, att det pågår en utredning om behovet härvidlag. Formuleringen av detta meddelande är visserligen av den beskaffenhet, att man bör tänka sig, att man icke kan komma just till 1,050,000 dagar men ingalunda har man med uttalandet signalerat, att man skulle komma upp från den sänkning, som myndigheterna föreslagit, till 1,300,000 dagar. Skulle det med ledning av erfarenheter, som icke kunna jävas — erfarenheter kunna ju också ibland vara av subjektiv natur — att det i framtiden blir nödvändigt att utöka antalet, så nog kunna vi diskutera den saken. Men nu synes det icke vara möjligt, att riksdagen, med hänsyn till det tidigare erhållna materialet i detta hänseende, går in för vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag anser alltså, att statsutskottets förslag är hållbarast.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg**: Herr andre vice talman! Av de siffror, jag nyss nämnde, torde tydligt ha framgått, att den 1925 gjorda beräkningen, riktigt utförd, stannar vid en siffra väsentligt högre än den som här angivits — en siffra som ganska nära sammanfaller med den av herr Olsson i Kullenbergstorp nämnda. Erfarenheten har sålunda visat, att den av utskottet åberopade siffran icke är riktig. I detta sammanhang vill jag också påpeka anledningen till att de beräkningar, som myndigheterna tidigare haft att röra sig med vid sina framställningar, icke äro hållbara. Till en början har man förut icke kommit underfund med den felräkning, som förelåg i 1925 års beslut. Ty man tog för givet, att vid kompromissen vidtagits motsvarande jämkningar på andra punkter. Det är först nu, när det visar sig, att beräkningarna tydligen varit felaktiga, som man börjat forska efter orsakerna och därvid kommit fram till de siffror, som jag nyss anförde. Detta är en av orsakerna till att man vid föregående framställningar icke kunnat taga hänsyn till de verkliga förhållandena.

Jag vill icke gå tillbaka till frågan om relationen mellan antalet tjänstgöringsdagar för linjetjänstare och för ersättningsreserven, ty jag har redan i det

Ang. de
värnpliktigas
avlönning.
(Forts.)

Ang. de
värnpliktigas
avlönning.
(Forts.)

föregående haft tillfälle att tillräckligt behandla den saken. Men jag skall beröra en annan sak, som framkom i herr Törnkvists sista yttrande, nämligen den som gällde frågan om de 500 ersättningsreservisternas avstående till flottan. Är det bara fråga om den saken, vill jag säga till herr Törnkvist, att man t. o. m. kunde avstå 1,000, ty den gången var det fråga om antalet ersättningsreservister men icke om antalet tjänstgöringsdagar. Det verkliga förhållandet är, att värnpliktslagen tillåter uttagande av 140 tjänstgöringsdagar. Nu är det tillåtet för Kungl. Maj:t i kommandoväg att inskränka detta dagantal så, att det blir i möjligaste mån en jämn fördelning på de värnpliktiga. För närvarande ha vi en sådan uppsjö av ersättningsreservister, att Kungl. Maj:t funnit sig nödsakad att nedsätta antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreservister i depå-tjänsten till 90 dagar. Trots detta visade det sig förra året, att man icke kunde kalla in alla ersättningsreservister, ty det beviljade anslaget till handräckningsdagar räckte icke till. Ersättningsreservister är det alltså ingen som helst brist på, men penningar att taga dem i anspråk i den utsträckning, som värnpliktslagen tillåter, ha vi icke.

I sammanhang därmed vill jag också beröra en annan sak. Herr Törnkvist nämnde i ett föregående anförande, att antalet tjänstgöringsdagar stigit även för linjetjänstarna. Detta beror på att antalet studenter, vilket år 1925 beräknades till 1,050, stigit till mellan 1,800 och 2,000. I lagen är det bestämt precis, hur många vanliga linjetjänstare man får taga in, men för studenter står det, att alla skola tagas in. Tyvärr glömde värnpliktslagen att säga, att det icke skulle få tagas i anspråk mer än 1,050 studenter, och därför råkade det bli denna vanprydande utväxt på 1925 års beräkningar. Kungl. Maj:t kan icke göra något åt den saken; och det gläder mig, att herr Törnkvist ansåg, att även statsutskottet kunde vara med på denna ökning i antalet tjänstgöringsdagar för linjetjänstarna.

Herr Andersson i Stockholm: Herr andre vice talman! Jag begärde ordet närmast för att lämna ett par uppgifter angående användningen av handräckningsmanskapet på truppförbanden, och detta i anledning av herr försvarsministerns uttalande, att det icke förekommer något missbruk i detta hänseende. Jag skall icke uttala mig här med någon bestämdhet om huruvida ifrågasatt användning är ett missbruk eller icke, men det förhåller sig i alla fall på det sättet, att på en del truppförband använder man två å tre värnpliktiga å skräddarverkstaden, två å tre värnpliktiga på skomakarverkstaden och två å tre värnpliktiga på tvättinrättningen, vilka där tjänstgöra praktiskt taget under hela den tid de äro inkallade på regementet i tjänstgöring. På andra truppförband använder man åter icke några värnpliktiga alls på det sättet; arbetet på intendenturverkstäderna utföres då i stället av civila arbetare. Denna olika användning på olika truppförband är väl åtminstone icke så planmässig, att man med bestämdhet kan säga, att det icke innebär något missbruk, när en snickare eller en sågverksarbetare får sitta på skomakarverkstaden och slå i skoskyddare i skor under hela sin utbildningstid eller en liknande yrkesman får stå på skräddarverkstaden och pressa rockar, kappor och byxor under hela den tid han är inkallad att fullgöra sin värnplikt. Jag kan åtminstone icke finna, att detta skulle vara ett ändamålsenligt användande av de värnpliktiga, och det är tydligt, att denna användning ingenting annat betyder än att man på omväg höjer det anslag, vilket är avsett för utförande av arbeten med underhåll av persedlar på truppförbanden.

Jag håller sålunda före, att detta användande av handräckningsmanskapet borde ske efter vissa bestämda föreskrifter därom, vilka arbeten vederbörande skola begagnas till. Ha vissa bestämmelser utfärdats i detta avseende, får man sedan åtminstone en möjlighet att beräkna, i vilken utsträckning det be-

höves handräckningstjänst på olika truppförband. Jag kan emellertid icke tänka mig, att t. ex. detta pressande av kläder, som förekommer för de värnpliktiga, då de stå på skräddarverkstaden under sin utbildningstid, kan vara en lämplig utbildning vid manskapets fullgörande av den tjänst, för vilken de äro inkallade. Jag håller även som sagt före, att det hela är ett sätt att höja de belopp, som äro beviljade t. ex. genom munderingsanslaget eller andra anslag, av vilka man räknat med att ersättning för dylika arbeten eljest skall utgå. Ett sådant användande av de värnpliktiga på olika truppförband, som här förekommer, förefaller mig vara något, som icke kan ha varit i överensstämmelse med riksdagens mening, då man fastställt antalet handräckningsdagar.

*Ang. de
värnpliktiga
avlönning.
(Forts.)*

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg**: Herr andre vice talman! Med anledning av det sista anförandet vill jag bara nämna, att det finns ett papper, som heter generalorder nr 1, där herr Andersson kan studera denna frågas läge. Att det härutinnan förhåller sig olika på olika truppförband, beror därpå, att det på vissa truppförband skall vid mobilisering finnas skräddare och skomakare, som ingå i förbandets sammansättning, t. ex. vid infanteriet, där nötningen av ifrågavarande persedlar är tämligen stor. Vid andra truppförband är detta icke alls fallet, men där behöver man sadelmakare på motsvarande sätt. Det gäller sålunda här förberedelse till en direkt användning under krigstid. Den värnpliktige har, även om han är skräddare i det civila livet, icke någon sådan direkt utbildning till uniformsskrädderi, som önskligt är, och på samma sätt förhåller det sig med skomakare. ehuru skillnaden där kanske är mindre, ty med tillverkningen av en civil och en militär sko kan det väl vara ungefär detsamma. Det är viktigt, att vederbörande få en ingående kännedom om uniformspersedlarnas botande vid olika tillfällen, och det föreligger sålunda här en fullkomligt planmässig användning, som jag icke kan anse vara annat än på alla sätt riktig och till statens sanna nytta.

Herr **Ekman**: Herr talman! Herr statsrådet började med att tala om att jag och en annan frisinnad ledamot i försvarsrevisionen reserverat oss för ett högre dagantal beträffande linjetjänstarna, än man senare kom till. Men herr statsrådet var väl lika väl som alla andra medveten om att det var en helt annan typ av härordning, som man då var inne på. Då skulle man uttryckligt skilja mellan tjänstgöringsplikten för ersättningsreserv och för linjetjänstarna; den ena gruppen skulle få en mångdubbelt högre tjänstgöringstid än den andra. Om jag slår ut på hela det värnpliktiga manskapet de siffror, som här ifrågakomma, nämligen dels de som skulle gälla för linjetjänstarna och dels de som skulle gälla för ersättningsreserven, innebar vår reservation i försvarsrevisionen, att det skulle bli 138 tjänstgöringsdagar för infanteriet, sålunda en lägre siffra än den, som man sedermera kom till. Sedan skedde som sagt en utjämning på hela antalet värnpliktiga med lika skyldighet för alla, låt vara att sedermera möjlighet fanns att genom särskilda bestämmelser minska tjänstgöringstiden för ersättningsreserven. Jag kan således icke förstå, att den saken har det minsta att göra med de beräkningar, som man sedermera kom till i den nya härordningstyp, varom förslag först framlades år 1924 och som sedermera fullföljdes i 1925 års förslag.

Jag kunde icke riktigt följa herr statsrådet, men det föreföll mig, som om herr statsrådet ville fullständigt lösgöra sig från såväl förläggningar som tjänstgöringstidens längd, när det gällde att beräkna antalet dagar för ersättningsmanskapet. Här är det faktiskt så, att dagantalet för ersättningsreser-

Ang. de
värnpliktigas
avlönning.
(Forts.)

ven blivit ökat i jämförelse med 1924 och 1925, om man räknar över hela linjen med hänsyn till både förläggningar och tjänstgöringstid.

Herr statsrådet nämnde vidare, att han icke ville taga någon hänsyn till de anförda beräkningarna, eftersom han grundade sina framställningar på verkligheten. Jag förstår icke riktigt, hur man kan uttala något sådant, då det hittills icke förelegat en fullkomlig tillämpning av 1925 års härordning i dess slutgiltiga gestaltning. Vad vi hittills ha haft har varit delvis tillämpning av denna, delvis tillämpning av det gällande provisoriet och därtill knutna övergångsanordningar, och därvid har man icke vunnit någon erfarenhet om hur behovet kan komma att te sig, när det gäller 1925 års härordning, tillämpad uteslutande och ensam.

Jag skall härtill endast tillägga ett par ord. När herr statsrådet talade om mig såsom anfallande, så vill jag säga, att i mitt uppträdande här i dag ligger ingen som helst insinuation, utan endast ett klart angivande av obestridda siffror om vårt härordningsförslag, sett ur ekonomisk synpunkt, under tiden 1914—1918, och detta ställer jag som svar gent emot de erinringar, som gjorts i första kammaren, där ju den då omtalade var lika försvarslös som den som i dag erhåller svar. Det ligger ingenting annat i vad jag sagt än en hänvisning till den faktiska utveckling, som pågick under denna period, och till de slutsatser, som kunna dragas därur.

När herrarna gång på gång — jag menar icke herr statsrådet utan representanterna för högern i kammaren — beklaga sig över, att vi äro så motviliga att i samförstånd behandla dessa frågor och komma till en enhällig uppfattning, så vill jag fråga, om man verkligen tror, att man skapar förutsättningar för en dylik samverkan, när man på det sätt, som sker från det hållet, underkänner vår ståndpunkt och kallar den en ståndpunkt för dem, som äro försvarsovilliga och försvarslikgiltiga och visa bristande hänsyn till fosterlandets intressen. Det är mot dessa anmärkningar, som mitt svar riktade sig. Vi ha icke på någon punkt svarat med dylika erinringar mot våra motståndare, utan vi ha sökt försvara vår ståndpunkt med hänsyn till reella principer och reella skäl, som tala för en lösning i överensstämmelse med vår uppfattning.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord.

Herr Törnkvist i Karlskrona sade, att om jag tillhörde statsutskottets första avdelning, så skulle jag kunna få lära mig något om dessa saker. Det vore ju mycket bra, men jag fruktar ändå att även om jag finge lära mig mera om ersättningsreserven, så skulle det å andra sidan kunna medföra den olägenheten, att jag även bleve smittad av en alltför stor portion envishet, som det borde vara betänkligt att nödgas släpa med sig, eftersom alla människor i sig själva äro tillräckligt envisa ändå, utan att de ha fått lära sig det på statsutskottets första avdelning.

När herr statsrådet framhöll, att man ju icke kunde ha en ledare för varje man, som gjorde handräckningstjänst, så beklagar jag, om herr statsrådet har fått den uppfattningen, att jag skulle vara så opraktisk, att jag ifrågasätter något dylikt. Men tillsyn behövs det nog, när det gäller ett stort antal handräkningsdagar, och herr statsrådet torde kanske erinra sig, att det finnes ett gammalt gott svenskt ord, som nog kan tillämpas på detta område, nämligen ordet »lagom». Det är en lagom tillsyn, som behöves, och brista vi i denna tillsyn, så kan det gå därhän — det vill jag ännu en gång understryka — att det icke hjälper mycket med några tusen handräkningsdagar ytterligare, och därför är det bättre, att man genom att öva erforderlig tillsyn söker motväga ett alltför stort dagantal.

Vi ha också fått höra så mycket om beräkningar och att dessa icke alltid

hållit streck, när de konfronterats med verkligheten. Här har också diskuterats mycket om teorierna, och framför allt ha vi fått höra i dag som många gånger förr, att beräkningarna för 1925 års förslag voro precis desamma som för 1924 års. Nåja, men räknade man fel 1924, så bli ju beräkningarna icke bättre, om man räknade på precis samma sätt 1925. 1924 års förslag i försvarsfrågan ha vi ju för övrigt varken gott eller ont av, eftersom det lades till handlingarna. Förresten finnas ju här ledamöter, som inte deltog i avgörandet om någotdera förslaget. Om en person skall göra vissa beräkningar och på dem grunda ett förslag, och han hämtar sina beräkningar från sådant håll, att resultatet blir oriktigt, så kommer han väl icke därmed i bättre ställning, än om han själv gjort upp de felaktiga beräkningarna.

Nu medger jag gärna, att det är mycket möjligt att man år 1925, med utgångspunkt från de beräkningar angående ersättningsreserven, som då förelägo, trodde, att det skulle kunna räcka till med den siffra, man då kom till. Det kan måhända ligga någonting i att man på det hela taget ändå haft ett provisorium, men jag tror dock icke, att ett bifall till det förslag, som jag tillät mig framställa, på något sätt skulle föregripa en rationell och effektiv lösning av frågan om ersättningsmanskaper.

Den ärade talaren, som sist lämnade talarstolen, yttrade något om samförstånd. Ja, jag skall inte lägga mig i herrarnas av högern och det frisinade partiet tal om deras inbördes samförstånd, men vi, som tillhöra bondeförbundet, utgöra ju också en liten grupp här i riksdagen, och vi ha ärligt strävat efter samförstånd och t. o. m. sökt att i vår ringa mån verka för att åstadkomma samförstånd mellan de andra partierna. Vi tro, att det för landets skull vore synnerligen lyckligt och väl, om ett sådant samförstånd kunde etableras, men även för oss kännes det en och annan gång litet tungt vid tanken på att de, som skulle söka samförstånd, var för sig resonera på det sättet: Så och så skall det vara, då blir det samförstånd, i annat fall inte! Jag tror, att om man verkligen vill ha ett samförstånd, så får man på båda sidor jämka med sig litet här och var, ty eljest blir det inte något samförstånd, och den regeln gäller både i politiken och i det enskilda livet.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr statsrådet talar om en generalorder, där det föreskrives visst antal värnpliktiga för utbildningen. Jag har tagit del av denna generalorder redan tidigare. Den är alltså icke på något sätt ny för mig och inverkar ej på riktigheten av de uppgifter, jag förut lämnade.

Herr statsrådet sade, att den utbildning, som skomakare, skräddare och sadelmakare skulle få på vissa truppförband, vore avsedd för dessa värnpliktigas tjänstgöring under krig. Jag lämnade förut den uppgiften, att man har värnpliktige, som bara stå på verkstäderna och pressa kappor, rockar och byxor under hela den tid, de äro inkallade i tjänstgöring. När jag hörde herr statsrådets yttrande om att deras utbildning skulle komma till användning i krig, påminde jag mig den tid, då jag själv fullgjorde min värnplikt. Jag hade en mycket energisk kompanichef, och en dag, när det stätt en artikel i en stockholms tidning om förhållandena vid livkompaniet på Svea livgarde, satte han i gång med straffexercis och noggrann marsch hela förmiddagen till klockan 11, och så kom han med den upplysningen, att noggrann marsch kunde förekomma även i krig. Ja, det kan ju hända, att så kan bli förhållandet och att den uppgiften alltså var riktig. Men att man skulle få användning i krig för den utbildning i skrädderi o. s. v., som en värnpliktig får under den tid han är inkallad till tjänstgöring, men bara får stå och pressa kläder, det tillåter jag mig högeligen tvivla på.

Det har talats om, att vad de värnpliktiga utföra under sitt arbete på verk-

*Ang. de
värnpliktigas
avlönning.
(Forts.)*

Ang. de
värnpliktigas
avlöning.
(Forts.)

städerna, skulle vara en utbildning. Jag är rädd, att den utbildning, som de få på dessa verkstäder — om de icke förut äro skräddare eller skomakare eller sadelmakare, vilket är mycket sällsynt — den utbildningen lär icke vara ägnad att sätta dem i stånd att fylla några uppgifter inom respektive yrke.

När det gäller arbetets utförande, tillåter jag mig för övrigt påstå, att det arbete, som en van skräddare eller skomakare eller sadelmakare utför för 2 kronor enligt de prislistor, som gälla på truppförbanden, det arbetet är mycket mera värt än det en värnpliktig yrkesman utför under en hel arbetsdag på dessa verkstäder. Jag skall icke ge mig in på skälen varför det icke blir mera av de värnpliktigas arbete, jag har endast velat konstatera, att det ligger till på sätt jag här uppgivit.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen framställde till en början beträffande motionerna I: 25 och II: 37 proposition på bifall till utskottets hemställan om avslag å dessa motioner; och fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

Vidare gav herr andre vice talmannen propositioner beträffande motionen II: 248, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan om avslag å denna motion i vad den avsåge förevarande anslag, dels ock på bifall till herr Öhmans under överläggningen gjorda yrkande; och blev utskottets berörda hemställan jämväl av kammaren bifallen.

Slutligen framställde herr andre vice talmannen propositioner angående beloppet av ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nämligen på 1:o) bifall till utskottets härutinnan gjorda hemställan, 2:o) bifall till den av herr Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen, i vad rörde ifrågavarande anslag samt 3:o) bifall till det av herr Olsson i Kullenbergstorp under överläggningen framställda yrkandet, i vad avsåge samma anslag; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Holmgren, varför herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd samt anslagen:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 13 av utskottets förevarande utlåtande nr 4, i vad denna hemställan avser beloppet av ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen, i vad den avser samma förslagsanslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande del.

Ang. under-
stöd åt vissa
värnpliktigas
familjer.

Punkten 14, angående anslaget till understöd åt vissa värnpliktigas familjer.

Kungl. Maj:t hade under punkten 18 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att i riksstaten upptaga ordinarie förslagsanslaget till understöd åt vissa värnpliktigas familjer med oförändrat belopp, 75,000 kronor.

På sätt under nästföregående punkt omförmälts, hade herr *Öhman m. fl.* uti motionen II: 248 föreslagit viss ändring i grunderna för familjebidrag för värnpliktiga med försörjningsskyldighet.

Ang. understöd åt vissa värnpliktigas familjer.

(Forts.)

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å motionen II: 248, i vad den avsåge förevarande anslag, bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Öhman: Herr talman! När nu den under denna punkt upptagna frågan om grunderna för utbetalande av understöd åt de värnpliktigas familjer skall avgöras, så ber jag att få säga ett par ord i anledning av vad herr Törnkvist i Karlskrona därom anför.

Han försökte här göra gällande, att ett bifall till de förändrade grunder för familjeunderstödet utgående, som äro framförda i den kommunistiska motionen, skulle innebära, att en hel del av dem, som nu erhålla familjeunderstöd, skulle komma att bli utan. Jag vill inte på något sätt göra gällande, att vare sig herr Törnkvist eller någon annan av statsutskottets ledamöter icke skulle kunna läsa innantill, men det vill i alla fall synas, som om man här inte ville giva den rätta tolkningen åt ordalydelsen av den kungl. förordning, som ligger till grund för utbetalandet av här ifrågakvarande understöd. Här slår man i första hand fast, att understödet skall utbetalas endast i sådana fall, där detta är nödvändigt för vederbörande familjemedlemmars uppehälle. Vidare säger man, att för arbetsför hustru skall, oavsett om hon har anställning eller icke, intet understöd utgå. Hur man ur denna förordning kan få fram, att den skulle innebära att självförsörjande hustru, d. v. s. en sådan som har inkomst av sådan beskaffenhet, att hon är oberoende av mannen, skulle få understöd, kan jag ej förstå.

Herr Törnkvist i Karlskrona kunde icke heller framdraga något fall, där denna förordning tolkats på sådant sätt, som man här i utlåandet gjort gällande. För min del har jag verkligen gjort ett försök att här i Stockholm, där jag förmodar, att det största antalet självförsörjande kvinnor är tillfinnandes, taga reda på, huruvida det i något fall utbetalats familjebidrag till en självförsörjande kvinna, när hennes man varit inkallad till värnpliktstjänstgöring. men i alla de fall, som jag kommit i tillfälle att undersöka, har det visat sig, att så icke varit fallet. Det är således endast på ett försök att giva denna tolkning en oriktig innebörd, som man nu vill stödja sitt yrkande om avslag på det i vår motion framförda kravet på ändrade grunder.

Det förhåller sig ju så, som jag tidigare anför, att vi icke äro motståndare till att denna del av vårt yrkande borttages. Nu har emellertid talmannen förklarat, att han icke kan framställa proposition på vårt yrkande, om vi taga bort de två orden »icke självförsörjande».

Med hänsyn härtill och med full vetskap om att ett bifall till vårt krav i oförändrat skick skulle innebära avsevärda fördelar för de värnpliktigas familjer, ber jag att få yrka bifall till vårt yrkande i motionen, i den formulering, som föreligger.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr andre vice talman! Det kan ju icke ifrånkommast, att den motion, som här har väckts utesluter en självförsörjande hustru från rätten att erhålla familjebidrag. Det är självfallet. Motionen innebär sålunda ett försök till ingrepp i en rättighet, som redan finnes. Vi ha naturligtvis inom utskottet icke kunnat gå in för en sådan beskärning av möjligheterna till erhållande av familjeunderstöd.

Det var någon på avdelningen inom utskottet, som exemplifierade, hur det

Ang. under-
stöd åt vissa
värnpliktigas
familjer.
(Forts.)

skulle komma att bli, om man bifölle denna motion. Självfallet är, att det kan finnas gränsfall, men låtom oss tänka oss en arbetarfamilj, som består av man, hustru och ett barn, man och hustru arbeta i en fabrik eller i jordbruket eller annorstädes för att kunna få en något så när hållbar ekonomi för familjens bestånd. Skall man räkna denna kvinna för självförsörjande eller icke? Jag är för min del benägen att räkna henne som självförsörjande, ty hon bidrager ju till att göra familjens ekonomi relativt solid. Om hon är självförsörjande, skall hon i så fall, då hennes man kommit ut i värnpliktstjänstgöring, straffas med att frångävas möjligheten att under den tid, som mannen fullgör sin värnpliktstjänstgöring, få detta lilla bidrag att användas till extra hjälp vid skötseln av sitt lilla barn? I varje fall blir det för vederbörande myndigheter en tolkningsfråga, om hon skall betraktas såsom självförsörjande eller icke.

Jag tror att detta exempel ger en riktig bild av hur det skulle komma att bli; och i lusten från motionärens sida att frångå sitt yrkande ser jag en framkommen insikt om att han finner att yrkandet icke är alldeles riktigt. Alla yrkanden, som innebära ingrepp i olika människors förut innehavda rätt, bör man övertänka på förhand, det är självklart. När nu yrkande framställts om bifall till motionen, så sker, om kammaren bifaller detsamma, ett sådant ingrepp, som jag visade upp i mitt exempel. Utan tvivel finnas många dylika fall inom olika yrkesgrupper.

Jag kan, herr talman, icke göra annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Öhman: Herr talman! Endast ett par ord.

Det är självklart, att en kvinna, som icke har så stor inkomst att hon därmed kan försörja sig, utan vilkens inkomst endast är ett bidrag till försörjningen, icke kan kallas självförsörjande. Det borde även herr Törnkvist kunna förstå.

Vidare vill jag säga, att om herr Törnkvist och andra ledamöter av statsutskottet velat biträda det i motionen framförda yrkandet, men icke ansett sig kunna göra det med anledning av de två orden »icke självförsörjande», varför har man då icke yrkat bifall till motionen med strykande av denna passus i vårt yrkande, som man nu vill göra gällande är oriktig?

Herr Törnkvist talade om att man i motionen går in för att beskära en rättighet, som redan finnes. Men herr Törnkvist har icke visat, att någon självförsörjande kvinna, som är självförsörjande i den meningen, att hon är oberoende av mannens inkomst, erhållit något familjeunderstöd enligt nu gällande förordning. När man icke kan få fram ett sådant exempel, kan man icke få ett hållbart underlag för diskussionen.

Jag vill fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på det faktum, att statsutskottet i sin motivering anbefaller noggrann undersökning, huruvida det skall utbetalas familjeunderstöd eller icke till de värnpliktigas familjer. Är det då någon som på allvar vill göra gällande, att till exempel en folkskollärarinna eller någon annan kvinna, som är fullt självförsörjande, enligt nu gällande förordning och efter den uppmaning, som riktas i utskottets utlåtande, skulle få understöd, om hennes man inkallades att fullgöra sin värnpliktstjänstgöring? Jag tror det icke, och jag är övertygad om att icke heller någon annan av kammarens ledamöter tror på någonting sådant.

Herr Törnkvist talade om vår lust att ändra vår motion. Ja, det är självklart, att om det uttryck i motionen, mot vilket man har vänt sig, skulle stjälpas hela frågan, vi äro villiga att ändra vårt yrkande för undvikande av något sådant. Detta bottnar naturligtvis i vår lust att göra det bästa möjliga för de värnpliktiga och deras familjer. Vi ha principiellt ingenting emot, om

riksdagen anser det riktigt, att giva även en självförsörjande kvinna understöd, när mannen är ute för att fullgöra sin värnplikt. Men när det nu redan i gällande förordning är fastslaget, att arbetsför kvinna, även om hon icke har någon som helst anställning, icke skall erhålla något understöd, är det omöjligt att göra ett sådant påstående, som att en hustru, som har inkomster och en sådan anställning, att hon kan betraktas såsom självförsörjande, skulle ha rätt att erhålla understöd, då mannen fullgör sin värnplikt. Ett sådant påstående har icke stöd i gällande författning och förordning.

*Ang. understöd åt vissa värnpliktigas familjer.
(Forts.)*

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag måste bekänna, att jag icke kunde uppfatta meningen med det anförande, som herr Öhman nu höll, men jag tyckte mig finna, att han gick in för att den kvinna, som jag omtalade i mitt exempel, och som tillsammans med sin man arbetade i en fabrik, rent logiskt enligt talarens uppfattning och motionens innebörd icke skulle få någon ersättning enligt förevarande anslag, i händelse mannen inkallades till värnplikts-tjänstgöring. Har han den uppfattningen, ja, då äro vi ju överens om tolkningen, men det är just detta, att frångå hustrun denna rätt, som hon nu har, som statsutskottet icke vill vara med på. Jag behöver knappast visa, att någon självförsörjande kvinna har fått sådan hjälp. Det står ju här på sidan 13 i utlåtandet vad författningsbestämmelserna härutinnan innehålla. Det är självklart, att hustrun i det exempel, som jag drog fram, skulle få familjeunderstöd. Men detta kommer hon att förlora, om den kommunistiska motionen bifalles.

Spörsmålet att stryka dessa ord »icke självförsörjande» i motionen är redan besvarat genom talmannens vägran att framställa proposition på ett sådant yrkande, som ej står i relation till motionens innehåll. Motionen går ut på en inskränkning av en rätt, och utskottet kan icke framställa förslag om en ytterligare inskränkning. Vi hade således synbarligen icke fått proposition på det förslaget här i kammaren under annan förutsättning, än att utskottet varit enhälligt och begagnat sig av sin motionsrätt, men den förutsättningen har icke kunnat föreligga.

Jag har med detta endast velat konstatera, att motionen är omöjlig, och jag kan ju ytterligare, det har ju mitt anförande redan förut visat, konstatera, att herr Öhman ej låter sig rättas, när man påvisar för honom, att han är ute på fel vägar, och att han genom att framställa detta yrkande kan skada sådana kvinnor, som jag visat upp i mitt exempel, och som nu ha en viss rätt att få understöd, då mannen är ute i värnpliktstjänstgöring.

Det är anledning att beklaga att ett sådant förslag framkommer från en representant, som tror sig gagna arbetarnas intressen.

Efter det överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr andre vice talman givit propositioner på de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 15, angående anslaget till undervisnings- och gymnastikmateriel m. m.

Uti punkten 20 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsanslaget till undervisnings- och gymnastikmateriel samt undervisningsanstalter och utbildningskurser, nu 900,000 kronor, med 50,000 kronor till 950,000 kronor.

Ang. anslaget till undervisnings- och gymnastikmateriel m. m.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte upptaga ordinarie reservationsanslaget till undervisnings- och gymnastikmateriel samt undervisningsanstalter och utbildningskurser med oförändrat belopp, 900,000 kronor.

Ang. anslaget
till undervis-
nings- och
gymnastik-
materiel m. m.
(Forts.)

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Widell, Bergqvist, Dahl, Hammarskjöld*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Anderson* i Storegården förklarat sig anse att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte öka — — — lika med Kungl. Maj:t — — — 950,000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Holmgren: Kungl. Maj:t har på denna punkt begärt en ökning av undervisningsanslaget med 50,000 kronor eller från 900,000 till 950,000 kronor. Denna ökning är betingad av de nya radio- och radiotelegrafistkurser, som man infört, och vilka kosta ungefär 25,000 kronor. Vidare har anslaget begärts höjt på grund av merkostnader för en infanteriofficersskola, som inrättades i fjol, men till vilken dåvarande statsrådet icke behövde begära anslag på grund av befintligheten av stora reservationer, som emellertid då i stor omfattning konsumerades. Anslaget är sålunda i stort behov av höjning i år. Vidare tillkommer i år en kurs för reservofficerare, vilken kurs beräknas kosta 18,910 kronor mera än samma kurs kostade i fjol. Inalles beräknar man att utgiftsökningen under detta anslag skall komma att bli 65,000 kronor. Kungl. Maj:t har emellertid begränsat sitt krav till jämnt 50,000 kronor. Riksdagen har ju i allmänhet icke varit njugg, när det gäller ändamål liknande detta, och jag vågar därför för min del yrka bifall till reservationen.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Det förhåller sig så, att titel I under detta anslag har nedräknats i konsekvens med det beslut, som utskottet fattade under punkt 13 och har sålunda ställts i relation till antalet tjänstgöringsdagar. Titel II har bibehållits oförändrad men i fråga om titel III har Kungl. Maj:t föreslagit en höjning med 40,000 kronor. Denna utökning av anslaget är resultatet av en framställning om ett anslag på 65,000 kronor från myndigheterna jämte ett belopp på 28,500 kronor, alltså tillsammans 93,500 kronor, ett belopp som statsrådet nedsatt till 40,000 kronor. Anslaget avser att användas förnämligast till pedagogiska ändamål.

Utskottet har haft den uppfattningen att detta anslag i sin helhet bör fastställas till 954,000 kronor. Detta belopp får man, om riksdagen nu beviljar 900,000 kronor, och man därtill tager 54,000 kronor av tillgängliga reservationer.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag om ett anslag på 900,000 kronor i denna punkt.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang.
det frivilliga
skytteväsendets
befrämjande.

Punkten 17, angående anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Kungl. Maj:t hade under punkten 23 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att dels till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor, dels ock medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1929 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller

kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Uti två likalydande motioner, nämligen nr 60 inom första kammaren av herr *Möller* och nr 139 inom andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm hade hemställts, att riksdagen måtte, med avslag på det i punkt 23 i fjärde huvudtiteln äskade anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande, hos Kungl. Maj:t hemställa om en snar förnyad omprövning av hela vårt militärväsendes ändamålsenlighet.

Ang.
det frivilliga
skytteväsendets
befrämjande.
(Forts.)

Vidare hade uti en av herr *Jonsson* inom första kammaren väckt motion, nr 123, föreslagits, att till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1929/1930 måtte anvisas ett extra reservationsanslag av 470,000 kronor.

Utskottet, som avgivit särskilt utlåtande om det uti motionerna I: 60 och II: 139 framställda yrkandet om snar förnyad omprövning av hela vårt militärväsendes ändamålsenlighet, hemställde, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen I: 123 ävensom med avslag å motionerna I: 60 och II: 139, i vad de avsåge anslaget till det frivilliga skytteväsendet, till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 470,000 kronor; och

b) medgiva, att — — — lika med Kungl. Maj:t — — — i statens tjänst.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Olof Olsson*, *Johan Nilsson* i Malmö, *Rydén*, *Wallés*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Wigforss*, *Ward* och *Högström* förklarat sig anse, att riksdagen borde

a) i anledning av motionerna I: 60 och II: 139, i vad de avsåge anslag till det frivilliga skytteväsendet, avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag om anvisande av anslag för budgetåret 1929/1930 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande ävensom motionen I: 123;

b) medgiva, att — — — i statens tjänst.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Lika litet som under närmast föregående år skall jag nu, då detta anslag behandlas, försöka att göra några ansatser till att framkalla en längre debatt i denna fråga. Det är nu så, som det varit förut, att ställningen de olika partierna emellan i kammaren beträffande detta skytteanslag, är så fast murad, att man icke kan rubba densamma. Man må beklaga det eller icke. Det är nu en gång ett faktum.

Utskottet föreslår här ett anslag på 470,000 kronor, d. v. s. samma belopp, som har utgått under de två sista åren. Vi socialdemokrater yrka avslag i överensstämmelse med den uppfattning, som vi ha fört fram tidigare, enär vi anse det vara i sak faktiskt ganska begränsade fördelar för försvaret i allmänhet, som det här är fråga om. Jag vill erinra om att denna kammaren under, jag vill minnas, åtta eller i varje fall sju år avslagit detta anslag, ehuru anslaget sedan beviljats genom gemensamma voteringar.

Jag hemställer om bifall till herr *Olof Olssons* m. fl., vid denna punkt fogade reservation.

Herr **Holmgren**: Herr talman! I likhet med den föregående talaren anser även jag, att man icke bör framkalla en längre debatt i denna fråga. Som vid föregående tillfällen inskränker jag mig alltså till att yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Ang.
det frivilliga
skytteväsendets
befrämjande.
(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Törnkvist i Karlskrona begärde emellertid voting, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 17 av utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgavs 95 ja och 90 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Ang.
skjutbanors
ordnande och
underhåll.

Punkten 18, angående särskilt anslag för skjutbanors ordnande och underhåll.

Uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 142, hade herr *Anderson* i Linköping *m. fl.* föreslagit, att riksdagen utom det i Kungl. Maj:ts proposition upptagna beloppet å 30,000 kronor måtte för skjutbanors ordnande och underhåll bevilja ett särskilt anslag å 40,000 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Widell*, *Bergqvist*, andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson*, *Dahl*, *Hammar skjöld*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till förevarande motion för ordnande och underhåll av skjutbanor för de frivilliga skytteföreningarna för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 30,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Holmgren: Herr talman! I arméförvaltningens beräkningar rörande erforderliga anslagsmedel till det frivilliga skytteväsendets befrämjande, slutande på ett sammanlagt belopp av 800,000 kronor, upptogs bl. a. en summa av 73,600 kronor för »övriga utgifter». I detta belopp hade ämbetsverket inberäknat bl. a. 56,600 kronor för anordnande av skjutbanor. På grund av statsunderstödet knapphet har under de senare åren för nämnda ändamål kunnat tagas i anspråk allenast mindre belopp, varierande mellan 5,700 och 17,700 kronor. Det synes därför högst nödvändigt, att särskilda medel beviljas för iordningställande av de många skjutbanorna. När kammaren nu nedprutat det av Kungl. Maj:t äskade beloppet till skytteväsendet, så synes mig konsekvensen kräva, att man

i detta fall går motionärerna till mötes. Jag yrkar sålunda för min del bifall till den vid utskottsbetänkandet i denna punkt fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Linköping, *Sandström*, *Laurén*, *Nygren*, *Eriksson* i Toftered, *Svedman*, *Björck* i Kristianstad, *Persson* i Fritorp, *Jönsson* i Boa, *Johansson* i Väby, *Persson* i Falla, *Sandvall*, *Wiklund* i Brattfors, *Bengtsson* i Kullen, *Aronson*, *Lithander* och *Larson* i Tönnersa.

Ang.
skjutbanors
ordnande och
underhåll.
(Forts.)

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Den begäran om anslag till skjutbanorna, som här föreligger, har ju kommit fram genom en enskild motion. Detta behöves naturligtvis i och för sig icke försvaga saken, om den överhuvud taget anses vara motiverad. Emellertid har ju den majoritet, som stod bakom föregående punkt i statsutskottet och som segrade här i kammaren, icke kunnat hålla samman i fråga om detta tilltänkta följdanslag, utan den minoritet, som var emot skytteanslaget överhuvud, har här förvandlats till en majoritet, som är emot anslaget till skjutbanor. De frisinnade segrade ju i den förra voteringen på sitt gamla anslag å 470,000 kronor. Jag antar, att de komma att segra också i denna votering om skjutbaneanslaget, och då jag för min del här vill vara med segrarna, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Törnkvist i Karlskrona, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren med avslag å statsutskottets hemställan i punkten 18 av utskottets förevarande utlåtande nr 4, bifaller den vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 19—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 25*, angående anslaget till munderingsutrustning, begärdes ordet av

Ang.
anslaget till
munderings-
utrustning.

Herr **Holmgren**, som yttrade: Herr talman! Med hänsyn till det beslut, som kammaren nyss fattat i punkten 13, avstår jag, ehuru reservant, från att göra något yrkande i denna punkt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Andra kammarens protokoll 1929. Nr 24.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
anslaget till
truppför-
bandens öv-
ningar.

Punkten 33, angående anslaget till truppförbandens övningar.

Kungl. Maj:t hade under punkten 38 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 1,400,000 kronor, med 485,000 kronor till 1,885,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 1,400,000 kronor, med 175,000 kronor till 1,575,000 kronor.

Vid denna punkt voro fogade reservationer:

av herrar *Widell, Bergqvist*, andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson, Hammar skjöld, Thelin*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Kullenbergs-
torp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte öka — — — lika med Kungl. Maj:t — — — 1,885,000 kronor; samt

av herrar *Carl A. Carlsson, Hansén, Jönsson* i Revinge och *Danielsson*, vilka ansett, att ifrågavarande anslag bort bestämmas till 1,675,000 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Detta anslag är uppdelat på icke mindre än fem titlar. Den första avser hästlega, och beloppet, som för innevarande budgetår upptages med 377,000 kronor, har nu av Kungl. Maj:t beräknats till 376,500 kronor. Men häri har utskottsmajoriteten, d. v. s. i detta fall socialdemokraterna, föreslagit en sänkning med 1,500 kronor motsvarande 300 hästdagar à 5 kronor, alltså en häst för varje vardag under året. Var finns denna häst, som man tycks ha så gott öga till? Jag kan inte finna den någonstädes i propositionen.

Under titel II har Kungl. Maj:t till befälsövningar föreslagit samma belopp som i följ plus 15,000 kronor till befälsutbildning i biltjänst vid trängen, en utbildning, som väl ändå måste anses nödvändig, eftersom riksdagen själv har beslutat, att trängen skall motoriseras. 1925 års beslut upptog för detta ändamål 80,000 kronor. Till detta belopp har man sedan lagt 16,500 kronor, motsvarande de ökade kostnaderna under anslaget till följd av de nu gällande resereglementsbestämmelserna och de numera också höjda järnvägstaxorna. Socialdemokraterna, som här påyrkat 90,000 kronor, vilja sålunda i realiteten minska beloppet under vad som 1925 ansågs erforderligt.

Beträffande titel III, vinterövningar, är att erinra, att 1925 års beslut upptog 225,000 kronor för detta ändamål. Enär de höjda järnvägstaxorna och det nya resereglementet icke förut tagits i beaktande, höjde man i följ denna titel med 36,000 kronor till 261,000 kronor. Nu ha truppslagscheferna och inspektörerna kommit med sina krav, men statsrådet har låtit anstå med alla förhöjningar under denna titel utom vad beträffar ett belopp av 6,800 kronor, som statsrådet velat ha för anordnande av skidtävlingar vid Norrlands trupper. Socialdemokraterna vilja emellertid icke vara med om något anslag till skidtävlingar i Norrland, och de ha därför strukit dessa 6,800 kronor samt för säkerhetens skull ytterligare 1,000 kronor, så att de kommit fram till ett jämt belopp av 260,000 kronor.

Beträffande titel IV, truppförbandens övriga övningar, upptog 1925 års beslut för detta ändamål ett belopp av 755,000 kronor, vilket i föl höjdes med 100,000 kronor med hänsyn till ökade traktaments- och transportkostnader. Härtill lades vidare 49,000 kronor, motsvarande kostnaderna för drift och underhåll av motorcyklar samt för vissa transporter mellan Ystad och Revingehed, ävensom ytterligare 50,000 kronor för övningar med kustfästningsinfanteri. Slutsumman blev sålunda 954,000 kronor. Så lågt kunde man emellertid i föl sätta beloppet endast på grund därav, att man då kunde räkna med att få använda förefintliga reservationer. Nu finnas icke några reservationer, och man har därför kommit med krav på avsevärda höjningar, som emellertid av Kungl. Maj:t begränsats till i runt tal 150,000 kronor. Reservationerna tillgrepos sålunda i föl, och det är ju självklart, att detta nu måste komma att hämna sig. I föl hade man ingenting att erinra emot ett anslag till truppförbandens övningar på 1,400,000 kronor, som motsvarade verkliga kostnader på sammanlagt 1,738,500 kronor. Ty att anslagsbeloppet i föl fixerades till 1,400,000 kronor, berodde som sagt därpå, att man kunde taga i anspråk de förefintliga stora reservationerna. Men i år vill man endast bevilja 1,575,000 kronor, ehuru socialdemokraterna själva säga sig ha beaktat, »att vissa överflyttningar av utgifter ägt rum från andra anslag till övningsanslaget».

Jag har för min del svårt att förstå, vad som inträffat sedan i föl, som skulle motivera en annan hållning i år än i föl till detta anslagsäskande, och jag yrkar på den grund bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna, vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg**: Herr andre vice talman! Till den fullständiga redogörelse, herr Holmgren lämnat rörande äskandena under detta anslag, vill jag endast lägga ett par ord för att yttermera påvisa den verkliga skillnaden.

Ett studium av föregående års statsverksproposition visar nämligen, att utöver den reservation på 338,500 kronor, som då i en klumpsumma ställdes till förfogande, fanns det en hel del smärre reservationer, som dåvarande försvarsministern i propositionen anmälde, att han tänkte taga i anspråk för olika kurser, vilka finnas på olika ställen i föregående års statsverksproposition direkt angivna. Räknar man ihop alla dessa olika småsummor, kommer man till, att disponibla medel under titeln IV av detta anslag höjes för det nu löpande budgetåret icke till 954,000 kronor utan till 1,041,000 kronor. Nu föreslår utskottsmajoriteten 800,000 kronor, sålunda en reell sänkning av 241,000 kronor i jämförelse med föregående års anslag, en sänkning, som icke finnes på något sätt motiverad i utskottets förslag.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr andre vice talman! På denna punkt har statsutskottet kluvit sig i tre delar i stället för som eljest i två. Utskottets förslag innefattar egentligen den socialdemokratiska ståndpunkten. Vad det innebär rent siffermässigt uttryckt, framgår ju av de båda jämförande tabellerna på sidan 36 i utlåtandet. I vad gäller den första titeln »hästlega» äro de båda summorna praktiskt taget lika. Det rör sig om en så liten skillnad som 1,500 kronor på ett anslag, som av utskottet föreslagits till 375,000 kronor och av Kungl. Maj:t till 376,500. För titeln »befälsövningar» upptages i utskottets förslag 90,000 och i Kungl. Maj:ts 111,500 kronor, samt för »vinterövningar» 260,000 respektive 267,800 kronor. Båda förslagen upptaga för »frivilliga övningar med landstormen» 50,000 kronor. När det gäller titeln »truppförbandens övriga övningar», där Kungl. Maj:t föreslår 1,079,200 kronor och utskottet 800,000 kronor, ha vi en punkt, där det föreligger en skillnad och där utskot-

Ang.
anslaget till
truppför-
bandens ö-
vningar.
(Forts.)

Ang.
anslaget till
truppför-
bandens öv-
ningar.
(Forts.)

tet radikalt sänkt anslagsbeloppet till 1925 års beräkningar, som upptogo 800,000 kronor för denna detalj. Vi ha ansett oss kunna göra detta utan någon fara eller olägenhet.

Anslagsskillnaden beträffande titeln »befälsövningar» på 21,500 kronor synes mig icke vara av så avgörande betydelse, att man icke skulle kunna tillåta sig att göra denna sänkning med hänsyn till den allmänna önskan att hålla igen på utgifterna. Slutsumman för denna punkt ligger vid ungefär samma belopp som efter 1925 års beräkningar.

Jag hemställer, herr andre vice talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman, mina herrar! På denna punkt har ju, som den föregående talaren mycket riktigt anmärkte, statsutskottet delat sig i tre delar. Den del, till vilken jag hör, anser, att även om man inte kan bifalla Kungl. Maj:ts förslag oförändrat om ett anslag av 1,885,000 kronor, man dock inte bör gå så långt i prutning, att man bifaller socialdemokraternas yrkande, som slutar på 1,575,000 kronor.

Prutningen på den första titeln, där det gäller den häst, som herr Holmgren talade om, är betydelselös. Vad den andra titeln, »befälsövningar», beträffar så tror jag, att om man ordnar dessa befälsövningar på sådant sätt, att inte resorna för deltagarna bliva för långa, man skulle kunna göra en liten besparing på anslaget. I fråga om »vinterövningar» tror jag däremot icke att någon prutning är motiverad. Inte heller tror jag, att man kan pruta på titel IV, »truppförbandens övriga övningar», så mycket som socialdemokraterna gjort. Vi ha ansett, att man borde sätta siffran till ungefär 90,000 högre, än vad som från det hållet föreslagits. På detta sätt komma vi till en summa på 1,675,000 kronor.

Sedan nu första kammaren har bifallit den av herr Carlsson i Gävle m. fl. angivna reservationen och sålunda godkänt för sin del den av mig angivna siffran, tror jag, att andra kammaren gör klokast i att göra sammanledes. Då finge man ju samstämmiga beslut i båda kamrarna.

Jag tillåter mig, herr andre vice talman, att yrka bifall till den av herr Carlsson i Gävle m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag tyckte, att herr Holmgren tryckte väl starkt på ökningen i järnvägstaxorna. Detta ger mig anledning att påminna om att den nuvarande regeringen räknar med en sänkning av järnvägstaxorna under loppet av nästa budgetår. Enligt den redogörelse, som förekommer i den del av statsverkspropositionen, som kallas »Inkomsterna och utgifterna», har vederbörande departementschef räknat med, att han för säkerhets skull borde taga upp överskottet för statens järnvägar till endast 31.5 miljoner kronor. Det tyder på att det ligger en allvarlig avsikt bakom, och jag misstänker, att om de beräkningarna komma att förverkligas, så torde inte de höjda taxorna kunna åbe-ropas.

Jag har endast velat påpeka detta förhållande och ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg**: I anledning av den siste talarens yttrande vill jag meddela, att efter de förhandlingar som förts senast i dag i statsrådsberedningen det icke är någon som helst avsikt att låta de taxeförändringar, som skola inträda, inverka på militärtaxan, utan avsikten är, att denna skall kvarstå på samma höjd. Det förhållandet, att militärtaxan nu är ofantligt mycket högre, än man 1925 beräknade, är just en av anledningarna till att den föregående, frisinade regeringen så väsentligt höjde detta anslag till »truppförbandens övriga övningar». En annan därtill bidragande or-

sak är, att riksdagen har bestämt högre tjänstgöringstraktamente för personalen. Om man, som herr Törnkvist framhöll, skulle gå ned till 1925 års sifferberäkningar för detta anslag, så innebär det, att i och med det järnvägstaxorna höjts och riksdagen bestämt högre traktamente, antalet övningsdagar skall minskas i samma mån. Det är sålunda den tillämpning av 1925 års kostnadsram, som på socialdemokratiskt håll hävdats. Det framgår klarast, om man ser på, att den föregående regeringen förklarade, att kostnaderna för befälsövningar, som i 1925 års härordning beräknades till 80,000 kronor, måste på grund av höjningen i järnvägstaxorna och av dagtraktamentet uppräknas till 96,500 kronor. Utskottet sätter nu anslaget till 90,000 kronor.

I fråga om anslaget för »truppförbandens övriga övningar» skulle säkerligen skillnaden just på grund av dessa två faktorer vara ännu mycket större, men på grund av svårigheten att precis beräkna kostnadsbeloppen kan jag icke nu med lika klara siffror belysa detta. Även det av herr Jönsson i Revinge framställda yrkandet kommer i realiteten att innebära en sänkning av föregående års anslag, nämligen från 1,840,500 kronor, som det i realiteten utgjorde, till 1,675,000 kronor, således en sänkning i jämförelse med den ställning de frisinnade förra året intogo av 165,500 kronor. Jag upprepar vad jag sagt förut i ett föregående anförande, att icke heller för denna sänkning någon som helst motivering förebragts, utan denna sänkning innebär, att man går ned från vad den föregående regeringen för innevarande budgetår ansåg vara för saken nödvändigt och ofrånkomligt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Carl A. Carlsson m. fl.; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Punkterna 34 och 35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkterna 37—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41, angående anslag till bestridande av engångskostnader för anskaffning av artillerimateriel.

Under punkten 46 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till bestridande av engångskostnader för anskaffning av artillerimateriel för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,393,800 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i likhet med vad som för innevarande budgetår ägt rum, till bestridande av engångskostnader för anskaffning av artillerimateriel för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,918,800 kronor.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Widell, Bergqvist*, andre vice talmannen *C. Petrus V. Nilsson, Hammarskjöld, Thelin*, andre vice

*Ang.
anslaget till
truppför-
bandens öv-
ningar.
(Forts.)*

*Ang.
engångskost-
nader för
anskaffning
av artilleri-
materiel.*

Ang.
engångskost-
nader för
anskaffning
av artilleri-
materiel.
(Forts.)

talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Anderson* i Storegården förklarar sig anse att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — — lika med Kungl. Maj:t — — — 2,393,800 kronor.

Punkten föredrogs. Därefter yttrade:

Herr Holmgren: Enligt 1925 års beslut skulle för anskaffning av artillerimateriel beräknas ett belopp av 19,188,000 kronor, fördelat på 10 år, med alltså 1,918,800 kronor om året. Nu begär Kungl. Maj:t utöver det belopp, som skulle falla på nästkommande år, ett belopp av 1,140,000 kronor. Detta krav avser icke något nytt ändamål. Det innebär helt enkelt, att Kungl. Maj:t nu vill diskontera detta belopp 19 miljoner kronor för att på en gång kunna göra en större beställning av luftvärnsmateriel. Det är ju så, att om man på en gång beställer ett större parti, man får väsentligt förmånligare ekonomiska villkor, än om man kommer med en liten beställning i taget. Då Kungl. Maj:ts förslag är att betrakta som klokt och dessutom medför ekonomiska fördelar, kan jag icke finna annat än att man bör gå Kungl. Maj:t till mötes på denna punkt. Om det blir dyrare i år, blir det så mycket billigare ett annat år.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Widell m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen, vilken reservation närmast ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Utskottet har på denna punkt följt till siffran den uppdelning, som skedde år 1925, nämligen att en tiondel varje år eller 1,918,800 kronor skulle utgå av de år 1925 beräknade kostnaderna. Nu begär Kungl. Maj:t utöver den siffran i år 475,000 kronor, medan myndigheterna hos Kungl. Maj:t äskat ökning med 1,140,000 kronor. Statsrådet har emellertid icke ansett sig kunna begära så mycket, utan begränsat siffran till ungefär en tredjedel av det sålunda av myndigheterna begärda tilläggsanslaget. Med hänsyn till, att ett så pass klart fixerat anslag som detta riktigtvis bör följas, intill dess efter gjord undersökning en avvikelse från den lagda grunden kan anses vara motiverad, bör ju riksdagen kunna med stort lugn godkänna vad statsutskottet föreslår. Det meddelande, som göres, att genom denna högre anslagsbeviljning man kan tillförsäkra sig billigare inköp, har redan genom att statsrådet nedsatt summan till tredjedelen i avsevärd mån försvagats såsom motiv för framställningen. Man kan väl tänka, att statsrådet anser detta vara den proportion, som närmast ligger till hands och ej har så stor ekonomisk innebörd som den summa man genom matematisk beräkning kommit till. Men det är ett försvagande av motiveringen.

Så är frågan, om man kan i fråga om ett anslag som detta göra en sådan framställning till riksdagen. Vi veta, hur svårt det är att, när man fått en viss summa som slutsiffra in i budgeten, få ner den. Är det någon, som kan fritaga sig från den tanken, att, om vi nu bevilja 2,393,800 kronor under detta anslag, man, om man nästa år t. ex. begär en återgång till 1925 års beräkningar, kommer att mötas av den anklagelsen att här vilja skära ner ett anslag, som upptagits i huvudtiteln år 1929. Det är allt skäl för kammaren, med hänsyn till dessa utgifters natur, att icke av rena tillfälligheter inom dessa anslag göra en sådan affär, som här föreslås, utan antaga, att man lagt den riktiga grunden, när grunden lades, och intet talar emot, att så skett.

Herr andre vice talman! Jag anser, att det ej föreligger bärande skäl att frånträda den uppdelning i tiondelar av det år 1925 beräknade beloppet och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg:** Herr andre vice talman! De engångskostnader, som år 1925 beviljades, åtföljdes då icke

av något riksdagens beslut, att de skulle vara lika fördelade på de 10 åren. Det sades endast, att de skulle utgå under 10 år. Och som ett bevis för att förut, när det gällt att nedsätta de olika summorna, man icke haft någon som helst tveksamhet, vill jag anföra, att av de engångskostnader, som anvisats för anskaffning av intendenturmateriel, 340,000 kronor, för anskaffning av sjuk- och veterinärvårdsmateriel, 600,000 kronor, till fortifikatoriska anordningar i Boden, 300,000 kronor, utgick det t. ex. för budgetåret 1926—1927 icke ett öre. Anslaget till artillerimateriel eller något annat engångsanslag höjdes icke heller i motsvarande grad under detta budgetår. Det var således ett rent nedgående under en tiondel av vederbörande anslag. Tar jag anslaget till fortifikatoriska anordningar i Boden, har hittills icke ett enda öre av detta beviljats. Det är således icke något frångående av något riksdagens beslut och icke heller av någon riksdagsprincip, när Kungl. Maj:t nu begär. att för instundande budgetår det skall göras en något annan ändrad fördelning på olika år av detta anslag.

Kemmer jag så över till frågan om den ekonomiskt riktiga principen, så vill jag till en början framhålla, att när man beräknade engångskostnaderna 1925, började man med att fastslå behovet. Där inskränkte man sig till fredsutbildningsbehovet för att få ner siffran så mycket som möjligt. Även detta fredsutbildningsbehov beskars i största möjliga utsträckning. Sedan räknade man å-priser på t. ex. de behövliga artilleripjäserna. Därefter prutade man på dessa priser ett stycke. Sedan man därefter erhållit en viss slutsumma prutar man även på denna; det förekom t. ex. att av 3 miljoner endast 2 miljoner kronor uppfördes i anslagsberäkningen. En sådan beräkningsgrund gör det nödvändigt, att de pengar, som för ändamålet utgå, göra detta på sådant sätt, att upphandlingarna kunna skötas ekonomiskt. För detta ändamål har man hittills år från år samlat ihop pengar för att kunna göra beställningar något mera i parti och därigenom få ner summorna.

Nu kanske herrarna fråga, varför man ej förfar på likadant sätt i detta fall. Det är två saker, som ställa sig förhinderande emellan. Den ena är, att det behov det här gäller är så stort, att det genom en sådan åtgärd skulle kunna inom en närmare framtid tillgodoses, endast om man kunde disponera några mera avsevärda summor från de övriga större posterna under anslaget. Detta är emellertid icke möjligt, då dessa pengar måste användas på annat sätt. Bland de stora engångskostnadsanslagen är t. ex. ett anslag på något mer än 7 miljoner kronor till kulsprutor och kulsprutegevär. Anskaffningen därav är normgivande för driften vid Carl Gustavs stads gevärsfaktori och kan ej förändras år från år, med hänsyn till betydelsen av en jämn arbetarstock m. m. På samma sätt äro även de övriga större anslagsposterna mer eller mindre bundna. Skulle man sålunda spara ihop så, att man kunde göra luftvärnsartilleribeställningen på en gång, måste det dröja många år fram i tiden.

Men så kommer jag till en annan synpunkt, det är fredsutbildnings- och krigsberedskapsbehoven. De nu ifrågavarande pjäserna äro avsedda att ingå i den normala rörliga beväpningen för luftvärnsartilleriregementet. Behovet av luftvärnskanoner är närmast uppkommet på grund av flygets ofantliga utveckling. Vi skaffade dels vissa pjäser, avsedda för fast uppställning, genom att göra om det ridande artilleriets pjäser, modell 1900. De äro nu omoderna och icke avsedda för det rörliga kriget. 1921 köptes några nya Scodakanoner, som emellertid icke äro av den typ, att vi för framtiden kunna använda dem, då konstruktionstekniken nu gått framåt. Därför har nu från Bofors anskaffats försökskanoner, som efter flera års prov befinna sig på den ståndpunkten, att vi anse oss kunna gå in för dem. Luftvärnsartilleriets utbildning är mycket komplicerad. För skjutningarna måste göras upp noggranna ta-

*Ang.
engångskost-
nader för
anskaffning
av artilleri-
materiel.
(Forts.)*

*Ang.
engångskost-
nader för
anskaffning
av artilleri-
materiel.
(Forts.)*

beller med synnerligen vidlyftiga matematiska beräkningar. Instruktionerna äro ytterligt komplicerade o. s. v. Detta gör, att vi måste komma till en typ, som är enhetlig för de avdelningar ur luftvärnsartilleriet, som vi skola beväpna med luftvärnskanoner. Ur fredsutbildningssynpunkt är det nödvändigt att relativt snabbt kunna få denna materiel till förfogande, ty f. n. har luftvärnsartilleriregementet icke en enda modern kanon av den typ, som man avser att använda.

Det torde av det sagda med full tydlighet framgå, att det är nödvändigt att snarast avhjälpa detta missförhållande. Ur krigsberedskapssynpunkt måste det anses nödvändigt, att luftvärnsartilleriet inom en icke alltför avlägsen framtid får tillgång till åtminstone den ringa beväpning, som är avsedd för de allra först uppsatta formationerna.

Såsom bevis på vad det betyder att kunna göra beställningen av samtliga 16 pjäser på en gång vill jag meddela, att 1925 beräknade man kanonernas pris till 75,000 kronor per styck. Därest anslaget nu utgår efter hand, så kan exempelvis beställas 4 pjäser i taget, och då springer priset upp till 88,000 kronor per pjäs, under det att, om vi kunna göra beställningen på en gång, priset nedgår till 80,000 kronor.

Herr Törnkvist anmärkte, att Kungl. Maj:t prutat ner arméförvaltningens summa, 1,140,000 kronor, till ungefär en tredjedel. Statsverkspropositionen lämnar dock fullkomligt klara uppgifter om vad anledningen till detta är, och ävenledes därom, att ett beslut enligt förslaget kommer att ha vissa konsekvenser. Där står, att Kungl. Maj:t finner nödvändigt att följa en ekonomisk metod vid upphandlingarna, men då det visat sig, att likviden icke i sin helhet behöver utgå under det närmast följande budgetåret utan först senare, kan man för detta år nöja sig med denna tredjedel. Men det föranleder, att även för ett annat år en höjning av den utgående årskvoten kommer till stånd.

Det är således en tillfällighet, som gör, att för året anslagsbehovet på denna titel sprungit upp. Någon fara för, att genom ett bifall man skulle resa svårigheter att ett kommande år kunna minska på huvudtiteln torde väl knappast föreligga. De senaste åren med deras ständiga växlingar ha tvärt om visat, att det ingalunda föreligger någon omöjlighet att år från år förändra de olika anslagen. Det har tvärtom varit en operation, som verkställts med största lätthet.

Då således beviljandet av detta ökade anslag är ur ekonomisk synpunkt fördelaktigt, då under innevarande år statens finansiella ställning är sådan, att det utan några svårigheter kan utgå, då vidare det icke är ett nytt anslag utan allenast gäller fördelningen på olika år i fråga om de beslutade engångskostnadernas utgående, då det vidare ur såväl fredsutbildningssynpunkt som krigsberedskapssynpunkt är en ofrånkomlig nödvändighet, därest vårt luftvärn skall vara effektivt, att dessa pjäser snarast ställas till förfogande, och då man ej mot detta kan anföra andra skäl än den rena motviljan mot att tillfälligt låta anslaget undergå förändring, anser jag, att sakskalet utan tvekan tala för att detta anslag bör beviljas.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr andre vice talman! Då en del av den materiel, som här är fråga om, tillverkas vid Carl Gustavs stads gevärsfaktori, skall jag med herr andre vice talmannens benägna tillåtelse be att få påtala ett förhållande vid faktoriet, som väckt mycket uppmärksamhet.

Det har under de senare åren och särskilt i år vidtagits betydande inskränkningar i arbetarantalet. Därom är antagligen icke något att säga, därför att arbetarantalet har utan tvivel i förhållande till tillverkningens omfattning varit och är fortfarande för stort. Men samtidigt med att man vidtagit dessa inskränkningar eller strax förut har man föranstaltat om sådan ökning i befäls-

styrkan, att — om jag icke är alldeles fel underrättad — det i år finns ett större antal befälspersoner och större administrativ personal än någonsin, under det att arbetarantalet är mindre än förut. Jag förstår mycket väl, att på grund av tillverkningens numera komplicerade beskaffenhet man kanske är tvungen att ha vissa experter, som man förut icke behövt, och att det till en viss del är förklaringen till denna ökning i befälsstyrkan. Men där gå också en del män, s. k. rustmästare, som enligt allmänna uppfattningen bland arbetarna egentligen ingenting ha att göra, och det finnes s. k. ingenjörer, vilkas arbetsuppgifter heller ingen människa har kunnat upptäcka.

Allt detta gör, att jag skulle vid detta tillfälle vilja fästa, icke herr statsrådets, då jag förstår, att herr statsrådet kanske icke har någon möjlighet att göra något på detta område, men i stället herrar statsrevisorers uppmärksamhet på förhållandena vid Carl Gustavs stads gevärsfaktori i Eskilstuna.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Ja, jag vill icke underkänna herr statsrådets och chefens för försvarsdepartementet skäl, sådana de förebragts i propositionen, för den framställning som regeringen gjort till riksdagen, men det är en avvikelse från vad som förutsattes 1925. Anslaget har varit uppdelat i tiondelar av riksdagen. Hur inom den bestämda summan fördelningen sker på de olika posterna lägger sig riksdagen icke i. Regeringens förslag i detta avseende har riksdagen följt, praktiskt taget. Om det möjligen låg en förebråelse i herr statsrådets uttalande, så kan den icke drabba riksdagen. Jag känner icke till, att där regeringen föreslagit, att man skall följa 1925 års beslut, riksdagen avvisat detta.

Jag vill emellertid göra herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet uppmärksam på en sak, som det kan vara all anledning att tänka på, och det är det, att detta område, som luftvärnsmaterielen skulle beröra, skall undersökas av icke mindre än två tillsatta kommissioner, som skola granska förutsättningarna för vårt lands försvar från luften; och även om kravet på viss materialanskaffning, innan dessa kommissioner äro färdiga, icke kan fränkännas allt berättigande, måste man dock säga, att frågan rörande materielens beskaffenhet och omfattning har mycket betydande samband med dessa kommissioners arbete, så att en viss försiktighet rörande förhandsinköp av denna materiel kan vara att tillråda.

Jag har velat säga detta som en enkel replik till herr statsrådet och ber att ännu en gång få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Malmberg**: Herr andre vice talman! Herr Törnkvist i Karlskrona tycktes fatta det så, som om det låg någon förebråelse mot riksdagen i den utredning jag gav angående anslagens fördelning på olika år. Det har naturligtvis långt ifrån varit min avsikt, utan jag har tvärtom endast låtit undersöka, om något riksdagens beslut föreligger om en jämn fördelning av engångskostnaderna på de olika åren, något som icke är fallet, och vidare med siffror visat att icke heller praxis varit sådan. Regeringen har tidigare icke begärt mer än högst en tiondel. Riksdagen har således icke gjort någon avvikelse från vad regeringen begärt, men regeringen har icke heller haft anledning att begära mera, då man ännu icke kommit över experimentstadiet med avseende å olika materiel. Dessutom har det förut varit stora finansiella svårigheter att få budgeten att gå ihop, som manat till att under de svåra åren begränsa sig till det oundgängligen nödvändiga. Men samma ekonomiska princip bör säga oss, att när det är fråga om ofrånkomliga utgifter, som kunna göras på ett ekonomiskt sätt, om man får göra dem vid en viss bestämd tidpunkt, och när vidare statskassan nu är riktigt flödande, så är det väl allt skäl att göra en större utbetalning på en gång

*Ang.
engångskost-
nader för
anskaffning
av artilleri-
materiel.*

(Forts.)

Ang.
engångskost-
nader för
anskaffning
av artilleri-
materiel.

(Forts.)

för att ha den saken klar, då återigen tider komma, då man måste se till, hur man skall kunna klara sig genom de svåra förhållandena.

Det gäller nu endast 16 pjäser, utgörande luftvärnsartilleriregementets hela egentliga rörliga fredsbeväpning. Således är det från min synpunkt icke någon anledning att sammanställa detta med det pågående kommittéutredningsarbetet. Den ena kommittén, i vilken herr Törnkvist själv är medlem, har särskilt till uppgift att undersöka frågan om kommunernas och civilbefolkningens skyddande. Däri ingår naturligtvis även luftvärnsfrågan i stort. Men ett behov, som endast gäller 16 pjäser för luftvärnsartilleriregementet, kan under inga förhållanden beröras av detta arbete.

Det enda man kan ifrågasätta är, om den pjäs, som nu utexperimenterats, är den bästa? Naturligtvis stannar icke teknikens utveckling därvid, men vi ha hållit på i årtal och experimenterat, och vi måste komma till något resultat förr eller senare. Detsamma är händelsen på alla håll inom vapenteniken. Annars skulle man icke kunna köpa något vapen med hänsyn till att här måste iakttagas försiktighet. Försiktighet är här iakttagen i största möjliga grad. Och beviljandet av denna summa nu kommer icke att på något sätt kunna vara föregripande av de utredningsresultat, till vilka kommittéer, vare sig den, i vilken herr Törnkvist är ledamot, eller andra, senare kunna komma.

Herr Laurén: Herr andre vice talman! Då min bankkamrat, herr Jonsson i Eskilstuna, rekommenderade gevärsfaktoriet och dess sätt att sköta sig till statsrevisorernas benägna påseende, skall jag be att få understryka denna rekommendation, och jag är säker om att gevärsfaktoriet icke har något att frukta av en sådan undersökning från statsrevisorernas sida.

Det är alldeles klart, att befälspersonalen och särskilt den tekniska personalen nu måste vara större än tidigare. När vi för över trettio år sedan började med tillverkning av 6.5 m/m gevär, var den tekniska personalen större, än den sedermera blev, ty allt eftersom tillverkningen fortgick, kunde personalen inskränkas. Men nu är förhållandet lika som vid gevärstillverkningens början. Nu tillverka vi kulsprutor, modell 1914 (Schwarzloses), repetergevär, modell 1921, flygplankulsprutor samt verktyg och instrument för armén och delvis även för marinen, och för en sådan mångsidig tillverkning kan den förutvarande tekniska personalen icke räcka till, utan man har måst öka den både på ena och andra sättet.

Beträffande dem, som herr Jonsson kallade s. k. rustmästare, vill jag säga, att dessa antogs såsom elever, innan den nya härorganisationen genomförts, och då antogs tillräckligt många, för att fylla en kurs, samt med tanke på att de såsom utexaminerade skulle utplanteras på de olika tygstationerna. De ha också till en del blivit överflyttade dit, men ännu går ett par av dem och tjänstgöra såsom förmän och verkmästare och vilka kanske kunde undvaras och som det även är meningen att förflytta, allt eftersom platser bli lediga vid tygstationerna. Vidare har det antagits en ingenjör för undersökning av den materiel, som skall användas vid tillverkningen. Man måste nämligen tänka på att denna materiel måste vara förstklassig. Man måste t. ex. vid tillverkningen av en flygplankulspruta iakttaga, att den injusteras så, att man kan skjuta genom dess propeller, utan att träffa propellerbladen, eljest falla planen till marken. Det är sådan materielundersökning och sådan kontroll som är betydligt viktigare nu, än vad som var fallet förut. Behov av ökad personal har sålunda förelegat, men så mycket större än förut är dock icke personalen.

Även om man minskar arbetarstammen, går det således icke att minska befälspersonalen i motsvarande grad, utan den måste hållas vid ett visst antal i alla fall. Man har försökt inskränka sig på alla områden. Och jag vill sluta med vad jag började med, eller att jag tycker, att det vore mycket lämpligt,

om statsrevisorerna ville komma och se på gevärsfaktoriet. De skola då finna, att detta är icke en vanlig smedja eller snickarverkstad. Jag tror, att den personal som finnes är till största delen behöfelig. Jag säger »till allra största delen», ty även om jag medger, att det måste göras inskränkningar också på detta håll, kan man icke göra det huru som helst, då man är hänvisad till personal, som är fast anställd och varit fast anställd, innan 1925 års härorganisation kom till. Så långt som möjligt ha vi gått in för att tillämpa bestämmelserna om förtidspensionering och närma den punkt, där vi icke anse oss kunna undvara mera arbetskraft. Vi ha försökt använda denna personal på andra håll och till andra arbeten, där den kunnat behövas. Någon överorganisation finnes emellertid icke vid gevärsfaktoriet.

Ang.
engångskost-
nader för
anskaffning
av artilleri-
materiel.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Holmgren, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 41 av utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Med anledning av att tiden var långt framskriden beslöt kammaren, på hemställan av herr andre vice talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 5.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Lovén m. fl.*, nr 424, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 213, angående statsmonopolet å tobakstillverkningen i riket;

herr *Weibull*, nr 425, i anledning av samma proposition;

herr *Holmgren*, nr 426, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 212, angående anslag till kammarkollegium för budgetåret 1929/1930;

herrar *Hedlund* i Östersund och *Lagerkwist*, nr 427, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 180, angående provisorisk avlösningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor samt vid högre folkskolor;

herr *Olsson* i Österbo, nr 428, i anledning av sistnämnda proposition;

herr *Wallerius m. fl.*, nr 429, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 181, angående provisorisk avlösningsförbättring för lärare vid de allmänna läroverken m. fl.,

herrar *Lindqvist* i Stockholm och *Carleson*, nr 430, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 206, angående anslag till socialstyrelsen m. m.;

herr *Dahlén m. fl.*, nr 431, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten;

herr *Hage*, nr 432, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 184, med förslag till lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar;

herr *Brännberg m. fl.*, nr 433, likaledes i anledning av propositionen nr 184;

herr *Lindberg*, nr 434, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 197, angående vissa ändringar i den för skogsskötseln inom lappmarken m. fl. områden gällande s. k. lappmarkslagen; samt

herr *Lövgren*:

nr 435, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 198, angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m.; och

nr 436, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 220, angående anslag till hospitalsbyggnader.

Nämnda motioner bordlades.

§ 6.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Johansson** i Uppmälby, som anförde: Herr talman! Åkers styckebruk anlades i början av 1600-talet på kronans mark av Påvel Rännare och drevs som kronobruk. År 1640 försålles bruket, som 1654 erhöll privilegier som kanonbruk och fick rätt att mot skogsören på sätt därom var stadgat i och för kolning få betjäna sig av allmänningarna. Sedan bruksägaren klagat över att bruket ej ägde rätt till någon viss och ständig kolning, tillsattes den 2 september 1756 en kommission i och för utredning av denna fråga. Genom resolution den 7 maj 1802 förklarade Kungl. Maj:t, att Åkers styckebruk för fullgörande av bruket åliggande skyldighet att årligen tillverka minst 1,500 skeppund kanoner borde mot rekognitionsavgift få sig tilldelat en areal av 14,550 tunnland och den 28 april 1803 bestämdes avgiften till 40 riksdaler och 20 skilling Banko eller i nu gällande mynt 60 kr. 60 öre, vilket belopp nu i 126 års tid har varit det årliga arrendet och enda årliga inkomst staten har av denna stora skogsareal.

År 1887 anhöll ägaren av Åkers styckebruk att i den ordning kungl. kungörelsen av den 4 februari 1811 föreskriver få skattköpa rekognitionsskogen. Ansökan avstyrktes av såväl kammar- som kommerskollegium med den motiveringen att om skatteköp skulle komma till stånd den ej borde omfatta mer än som var behöfligt för att säkerställa kolbehovet för en tillverkning av 1,500 skeppund kanoner. Framställningen avlogs av Kungl. Maj:t den 2 april 1891.

Angående brukets rätt till rekognitionsskogen avgav kammarkollegium — efter nådig remiss — den 25 oktober 1898 ett utlåtande. Åkers styckebruks ursprungliga egenskap av kronobruk och försäljningen 1640 hade icke i och för sig medfört någon annan eller bättre ställning för samma bruk, än dylika verk i allmänhet åtnjote. De resolutioner, som tillade Åkers styckebruk någon viss kolning från allmänningarna, hade uteslutande sin grund i de allmänna bruksprivilegierna, för vars fortsatta åtnjutande det ålåg att mot ersättning vid bruket utföra kronans beställningar å styckegods. Den områdestilldelning från häradsallmänningarna, som jämlikt kungl. resolution den 7 maj 1802 ägt rum, kunde ej anses utgöra utbrytning av vederlagsmark i den meningen, att de avsatta skogsområdena skulle motsvara de förmåner bruksägaren dittills i avseende å allmänningarnas avkastning åtnjutit utan hade självständigt bestämts i syfte att uppehålla kronans tillverkning vid Åkers styckebruk. De avsatta skogstrakterna innehades med en på visst sätt begränsad nyttjanderätt, vars fortsatta åtnjutande vore beroende icke blott allenast av bruksägarens beredvillighet att mot ersättning till gällande priser utföra kronans beställningar utan jämväl av den omständigheten, att bruksdriften uppehölls i en sådan omfattning, att i händelse

av behov en tillverkning av minst 1,500 skeppund styckeegods årligen kunde för *Interpellation.*
kronans räkning från bruket erhållas.

(Forts.)

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 9 juni 1899 förvaltas dessa skogar enligt förordningen av den 27 maj 1898 och stå på grund därav under domänstyrelsens vård.

Vid 1921 års riksdag väckte jag i denna kammare en motion (123), vari hemställdes om att den nyttjanderätt Åkers styckebruk hittills ägt måtte upphöra. I sitt yttrande över motionen hänvisade kammarkollegium till sitt 1896 avgivna utlåtande och vidare till sitt till andra lagutskottet den 23 april 1920 avgivna utlåtande och framhöll, att tanken på en avlösning av dessa nyttjanderätter vore värd ett övervägande, och tillstyrkte, att en utredning kom till stånd. Andra kammaren biföll motionen.

1924 framfördes motionen ånyo med hemställan om utredning. Andra kammaren biföll motionen.

Vid 1926 års riksdag förelåg även motion. I motiveringen framhölls, att en utredning borde komma till stånd, så att frågan kunde lösas, innan den period, som Kungl. Maj:t medgivit bruket att få fritt disponera skogsprodukterna, utginge. Skogen är nämligen upplåten för att bereda bruket tillgång på kol och för kanontillverkningen, men Kungl. Maj:t har, sedan kanontillverkningen för cirka 60 år upphörde, meddelat bruket tillstånd för viss tid att få fritt disponera skogsprodukterna.

Emellertid hade Kungl. Maj:t genom beslut den 15 januari 1926 anbefallt kammarkollegium att verkställa utredning *dels* angående kronans rätt till i äldre tider av kronan till bergverk upplåtna skogar, vilka icke för närvarande förvaltas i enlighet med förordningen av den 27 maj 1898, *dels ock* att till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag, huruvida och i så fall på vad sätt i avseende å särskilda statens till bergverk anslagna skogar den visst bergverk upplåtna rätten må bringas att upphöra, eller beläggas med särskild avgift utöver vad redan nu kan vara fallet, eller ock nyttjanderättshavaren beredas tillfälle att förvärva sig äganderätt till hel eller viss del av den av honom nyttjade delen. I sitt yttrande till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott 1926 yttrade kollegium: Med hänsyn till beskaffenheten av Åkers styckebruks rätt till ovan berörda, bruket anslagna skogen ansåg kollegium det med det erhållna utredningsuppdraget i dess *senare del* överensstämmande att i utredningen inbegripa jämväl denna skog. Utredningen kommer sålunda att omfatta den i riksdagsmotionen avsedda frågan i hela dess vidd. Tre år ha nu gått, sedan Kungl. Maj:t anbefallde denna utredning. Den period, som Kungl. Maj:t medgivit bruket rätt att fritt få disponera skogsprodukterna, har gått till ända, och enligt uppgift i tidningarna har bruket gjort framställning hos Kungl. Maj:t att under ytterligare en period få fritt disponera över skogsprodukterna.

På grund av vad jag här anført får jag vördsamt anhålla om kammarens tillstånd att få till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställa följande spörsmål:

1. Kan det förväntas, att den av Kungl. Maj:t anbefallda utredningen rörande Åkers styckebruks rekognitionsskog kan slutföras inom sådan tid, att förslag kan förväntas vid 1930 års riksdag?

2. Om så ej är fallet, ämnar herr statsrådet vidtagna några åtgärder för att påskynda utredningen?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 7.

Anmälades och godkändes statutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 6 A, till Konungen i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverksproposi-

tionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1929/1930 under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

§ 8.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

- nr 1, ingress;
- nr 2, slutmening;
- nr 3, angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden;
- nr 4, angående av riksdagen beslutad ändring av § 38 riksdagsordningen;
- nr 5, angående lag om ändrad lydelse av 23 § i lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;
- nr 6, rörande lag om ändring i lagen den 4 juli 1910 (nr 77 s. 1) om sjuk-kassor m. m.;
- nr 7, rörande lag om befrielse i visst fall för befälhavare eller förare å luft-fartyg, hörande till krigsmakten, från skyldighet att gälda skadestånd;
- nr 8, rörande lag om ändrad lydelse av 30 kap. 21 § rättegångsbalken;
- nr 9, rörande förslag till lag om kronans förmånsrätt för avdikningslån m. m.;
- nr 10, rörande verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;
- nr 11, rörande verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;
- nr 12, rörande verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;
- nr 13, rörande val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;
- nr 14, rörande val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;
- nr 15, angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande;
- nr 16, rörande ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank;
- nr 17, rörande ändring i gällande bestämmelser om ersättning till expropriationsnämnd;
- nr 18, angående fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;
- nr 19, angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 113) om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror;
- nr 20, rörande godkännande av en mellan Sverige och Amerikas förenta stater undertecknad skiljedomstraktat;
- nr 21, rörande ändrade bestämmelser för tillsynen över sparbanker;
- nr 22, angående avskaffande av lastpenningarna;
- nr 23, angående godkännande av ett mellan Sverige och Ungern slutet handels- och sjöfartsavtal;
- nr 24, angående val av tre fullmäktige i riksbanken och två fullmäktige i riksgäldskontoret ävensom suppleanter för dem;
- nr 25, angående val av ledamöter och suppleanter i styrelsen för riksdagsbiblioteket;
- nr 26, rörande fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;
- nr 27, angående tullfri införsel av vissa astronomiska instrument;
- nr 28, angående godkännande av en mellan Sverige och Kina undertecknad tulltraktat;

nr 29, angående anslutning till ett i Paris den 27 augusti 1928 avslutat internationellt fördrag rörande fördömande av krig;

nr 30, rörande verkställd omröstning över högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter;

nr 31, rörande vissa ändringar i de sociala arrendelagsbestämmelserna;

nr 32, rörande lag om ändrad lydelse av 7 kap. 1 §, 8 kap. 1 § och 20 kap. 6 § i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord på landet;

nr 33, angående förslag till viss ändring i lagen den 4 juli 1910 om sjuk-kassor; och

nr 34, rörande lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om utredning och förslag angående ändrade bestämmelser rörande val till riksdagens kamrar m. m.;

nr 10, i anledning av väckta motioner om grundlagsändring, avseende att åstadkomma en mera rättvis mandatfördelning vid val till andra kammaren;

nr 11, i anledning av väckt motion angående förhindrande av illojalt användande av väljarbeteckningar vid val till riksdagens andra kammare;

nr 12, i anledning av väckt motion om utrikesnämndens omvandling till ett utrikesutskott eller fredsutskott; och

nr 13, i anledning av väckt motion om utredning och förslag om en utvidgning av gällande bestämmelser om kommunala nybildningar m. m.;

statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen för budgetåret 1929/1930 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; samt

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en personlig professur i limnologi för docenten Einar Naumann m. m. ävensom en i ämnet väckt motion.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.33 e. m.

In fidem
Per Cronvall.